

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

1872 · 1972

Bygnings
Snedkere
gennem
100 år

Bygnings
Snedkere
gennem
100 år

Harry Christensen

Fra laug til fagbevægelse

Udgivet af Bygningssnedkernes Fagforening

DANSK ANDELS TRYKKERI

Forord

Bygningsnedkernes Fagforening fejrer den 16. februar 1972 sin 100 års dag.

Fagforeningens bestyrelse har i den anledning besluttet at udarbejde et jubilæumsskrift og overladt mig det ærefulde hverv at skrive det.

Ved fagforeningens tidligere jubilæer, sidst 75 års jubilæet i 1947, havde Viggo Svane skrevet et festskrift, og det er givet, at det tidsafsnit, som Viggo Svane her har arbejdet med, også må tages med i denne bog, men selvfølgelig i sammentrængt form, da den ellers ville blive alt for uhandterlig.

I øvrigt er begivenhederne i det sekel, som er svundet, skildret så udførligt, som den tilmålte plads tillader det.

Harry Christensen.

*Søg de svundne slægters drømme
i de gamle bøgers gem,
føl de stærke tanker strømme
fra de hvide blade frem.
Lær af det, som før du håned,
blot er led i tidens gang,
at hver slægt, der hastigt gråned
ejed ungdoms ild engang.*

H. C. Hansen.

Fra laug til fagbevægelse

Alle tiders historie har været klassekampens historie; en kamp mellem de besiddende og de besiddelsesløse.

Denne kamp er ført igennem århundreder. For godt 100 år siden var der sket en bevægelse, hvor det arbejdende folk brød ud af de stive laugsrammer og stillede deres krav.

Kampen kom ikke mindst til at stå om den urimeligt lange arbejdsdag, som man ønskede forkortet og sikring, når sygdom og ulykke satte ind.

De rejsende, danske svende havde stiftet bekendtskab med de sociale tanker på deres færd gennem Europa, og det var vel ikke helt tilfældigt, at Aabenraa blev den første by i Danmark, der stiftede bekendtskab med de nye tanker, for det var den første station, de rejsende svende nåede til, når de fra det fremmede kom tilbage til det gamle land.

Derfor kunne Snedkerforbundets Aabenraa afdeling fejre sit 100 års jubilæum allerede i begyndelsen af 1960'erne, men senere kom 1864 med Sønderjyllands vanskelige stilling, og begivenheder, som ikke klart kan belyses i dag, gjorde, at denne organisation blev slået i stykker, men afdelingen er endnu i dag i besiddelse af den gamle fane, og kan vise andre laugsting, som kan fortælle om hine år.

Den politiske og faglige bevægelse er to sider af samme sag.

Bygningsssnedkernes Fagforening har rod i et af de ældste håndværksfag og kan føre sin oprindelse tilbage til laugstiden, før man i 70'ernes brydningsår var med i den store opmarch, der resulterede i vor tids stærke arbejderbevægelse.

Såvidt det kan konstateres, er det kun cigarmagerne, typograferne og skibstømmerne i København, som havde oprettet fagforeninger før bygningsssnedkerne. Bygningsssnedkerne blev derfor den 4. i rækken af den danske fagbevægelses pionerorganisationer.

Forud herfor havde udviklingen bevæget sig fra middelalderens bysamfund, hvor håndværket næppe var specialiseret over laugstiden, der i København begyndte med stadfæstelse af laugsretten i 1554 og industrialismens gennembrud, der sidst i det 18. århundrede banede vej for den liberalistiske samfundsøkonomi. Kræfternes frie spil skulle afløse laugstidens monopoler og snærende bånd, alle statsindgreb skulle opføre til fordel for det enkelte individs frie udfoldelse. Døningerne fra især den franske revolution havde også virket i vore farvande, de socialistiske ideer, som blev udformet af Marx og Engels, vakte stort røre i arbejderens rækker, og junigrundloven af 1849, der indførte foreningsretten, skabte afgørende muligheder for den unge arbejderbevægelse. I 1857 fulgte næringsloven, og i 1962 blev de sidste laugsskranker fejlet bort, og den uhæmmede liberalisme oplevede sin blomstringstid, men herved opstod der et tomrum, hvor alt organisationsarbejde måtte begynde forfra.

Kaotiske tilstande på arbejdsmarkedet, fattigdom og elendighed var en direkte følge af, at statsmagten uden tanke for organisationernes betydning for samfundet som helhed, men helt i pagt med liberalismens tankegang, bare ophævede laugene i stedet for at bevare det, der med fordel kunne bygges videre på. Der gik en vældig bølge over Europa, og

nedslagningen af de franske kommunarder i Paris i 1871, hvor den franske reaktion fik støtte af Bismarck, rejste en harme i hele Europa også blandt danske arbejdere.

Det der foregik i Frankrig var et blodorgie, som er et værdigt sidestykke til nazismens skændselsgerninger. Harmen var stor, og det fik her i landet sit solidariske udtryk ved dannelsen af Socialdemokratiet i juli måned 1871 med basis i de første fagforeninger. Disse fagforeninger slutter sig senere sammen i København i 1886 under navnet De samvirkende Fagforeninger. I årene før var de første fagforbund løbet af stabelen, og i 1898 så De Samvirkende Fagforeninger, altså en organisation for hele landet, dagens lys. Men arbejdsgiverne havde heller ikke ligget på den lade side, allerede i 1896 oprettede de Arbejdsgiverforeningen for at dæmme op mod arbejdernes voksende organisationer, og centraliseringen af de 2 parters organisationer blev signalet til en styrkeprøve af stort format, hvor arbejdsgiverne kæmpede for at bevare deres uindskrænkede magt, medens arbejderne forsøgte at skabe bedre vilkår ved organisationernes hjælp og samtidig bringe forhandlingsformer og eventuelle stridigheder parterne imellem ind under retsbetonede forhold. Det var målet og midlerne ved en række strejker og lockouter, blandt hvilke lockouten i 1899 fik skelsættende betydning for de faglige retsregler, der i vor tid hviler i faste rammer og til stadighed udvikles og udbygges. Fagbevægelsen er blevet en betydningsfuld faktor i nutidens samfund. Ved dens og den politiske arbejderbevægelses indsats er hele samfundet bragt ind i en rig udvikling som følge af, at arbejderorganisationerne har forstået at strække sit arbejdsfelt ud over den snævre lønpolitiks grænser og stille efter mål, hvor hele den sociale udvikling er afgørende.

Ved arbejderorganisationernes hjælp er den brede befolknings levevilkår løftet op i et plan, som var ukendt, før ar-

bejderbevægelsen fik indflydelse og magt, men trods store resultater er der vel stadig snæversyn i visse kredse, selv om der er sket en stor udvikling, siden oldermanden for Københavns Snedkerlaug i 1795 fremkom med en udtalelse, hvori han sagde:

»Svendelønnen stiger hver dag, og svendenes stolthed er steget så højt allerede, at mesteren må veje og lægge hvert ord på vægtskålen, førend han lader det komme ud af sin mund til svendene, og bliver svendene fortørnet på et værksted, straks slænge de alt værktøj bort og gå at spadsere i nogle dage derpå. Når de kommer igen, tør mesteren ikke tale et ord, ja ikke engang se alvorlig ud derover, og jo flere mestre, der bliver, jo mere tiltager svendenes overmod, da ingen mester vil være i stand til at fylde dem med betaling nok for deres arbejde«.

Ja, man finder vel dette synspunkt nogle steder endnu, men fagbevægelsen var skabt for at blive.

Bygningssnedkernes Fagforening dannes

For at bedømme udviklingen må man erindre sig laugs-tiden med dens vandrebestemmelser og mestersvendeår; en tid hvor det faktisk var umuligt for en svend at gifte sig, før han kunne nå at blive mester. I længden lod disse regler sig dog ikke praktisere. Fænomenet »de gifte svende« opstod til stor bestyrtelse for dem, der fortsatte ungarletilværelsen, og krigen mellem de gifte og ugifte medførte en sprængning af svendelaugene. De ugifte svende så en truende fare i, at enkelte kolleger stiftede hjem, hvis opretholdelse tvang dem til i højere grad at finde sig i mestrenes vilkårligheder og afskar dem fra at pakke sækken og drage til en anden by, hvis de tilbødte arbejdsvilkår ikke var tilfredsstillende. Dette bevirkede, at de gifte svendes upopularitet voksede, og at mestrene

ikke turde tage dem i arbejde af frygt for, at de ugifte skulle holde op, hvilket igen medførte, at de gifte svende blev tvunget over på de dårligste arbejdspladser; en tilstand der holdt sig gennem laugsperiodens sidste år, hvor de 2 parter havde hver sit herberg. Først da de ugifte svende i 1845 begyndte at arbejde med tanken om at oprette et fælles hjem for gamle kolleger eller enker efter disse, kom samarbejdet i gang. Mestrene støttede ligeledes tanken sammen med mange private personer — selv grevinde Danner.

Den 5. september 1856 blev grundstenen til bygningen på Gl. Kongevej nedlagt, og i 1862 dannes sygekassen »De Forenede Snedkere af 1862«.

Striden mellem gifte og ugifte snedkere var ophørt, og det ses klart, at det, der først samlede dem, var kampen for tilværelsen, når sygdom og ulykke satte ind, begivenheder som man dengang var omtrent værgeløse overfor.

Sygekassen »De Forenede Snedkere« er forlængst ophørt, og medlemskabet overført til den nuværende sygekassebevægelse, som i øvrigt står overfor at blive en offentlig social foranstaltning, men det var de gamle pionerer, der lagde grunden til dette sociale arbejde, og »De Forenede Snedkere« blev forløberen for Bygningssnedkernes Fagforening, der blev dannet den 16. februar 1872.

Løn og priskurant

Gennem mange år var priskuranten for bygningsnedkerne, hvad koranen var for muhamedanerne, og man skal heller ikke tro, at man forud for fagforeningens dannelse havde været ligegyldig overfor lønspørgsmålene.

Allerede i 60'erne, før fagforeningen blev dannet, var der diskussioner om en priskurant, der formåede at samle kræfterne.

Da eftervirkningerne af krigen i 1864 var ved at forsvinde, og i den opgangsperiode, der var i byggeriet, fandt bygnings-snedkerne et gunsigt tidspunkt for at forsøge at gennemføre en priskurant gældende for alle mestre og svende, men sven-dene så dog klart, at en priskurant uden fagforening var en umulighed, og at problemerne måtte løses under ét, og der var mange problemer. Arbejdstiden var over 70 timer om ugen, og for denne indsats oppebar man en ugentlig for-tjeneste på 12 til 14 kroner.

En søndag formiddag i september 1870 afholdtes et møde i Phønixkælderen, hvor priskurantspørgsmålet blev drøftet. Dette møde gav tanken ny næring, og efter en systematisk agitation på værkstederne påtog to kolleger, Kollard og Peter Jørgensen, sig at lave et udkast til en priskurant, som lå færdig i vinteren 1872. Denne priskurant var håndskrevet i et antal eksemplarer, hvoraf ét i hvert fald endnu er i organisa-tionens besiddelse. Jeg tror, mange nulevende må være dybt beskæmmet, når de ser den flotte håndskrift og de prentede bogstaver i denne fagets første priskurant.

Med denne i hånden havde man skabt en virkelig agita-tionsbasis for foreningens dannelse. Hvad der virkelig skete på det stiftende møde den 16. februar 1872 fortøner sig i fortiden, idet man ikke har kunnet opspore noget referat af dette møde. Forhandlingsprotokollens første referat omhand-ler et bestyrelsesmøde, der fandt sted den 22. februar 1872, altså en uge efter foreningens dannelse, men den må have været en kendsgerning, jfr. bestyrelsens protokol. På dette møde vedtog man ikke at lade foreningens love trykke, før den første generalforsamling var afholdt, hvilket skete den 24. maj samme år i Aftenstjernens lokaler i Lille Regne-gade, hvor man valgte Bernhard Falck til dirigent.

De tidligere møder ses at have været dirigeret af en snedker-svend ved navn S. Rasmussen.

Bygningssnedkernes første bestyrelse kom til at bestå af: Bernhard Falck, A. Petersen, P. Larsen, Vander Bryg, N. Holm, Johan Petersen, Kollard, Eriksen, L. Holm og P. Ditlevsen.

Bestyrelsen skulle selv vælge sin formand, og på mødet den 27. maj valgte man Bernhard Falck til formand for Bygningssnedkernes forening af 1872, et navn, der antagelig blev benyttet af forsigtighedshensyn i en tid, hvor alene ordet »Fagforening« havde en alarmerende virkning. Vi er så heldige at have et billede af foreningens stiftere, som vi viser her på side 16—22; som man ser — stoute personer!

Trods den beskedne fortjeneste var offerviljen stor blandt svendene, og de mest trofaste betalte kontingent længe før fagforeningens dannelse med 8 skilling pr. uge til dækning af udgifter ved priskurantens udarbejdelse.

Da det med sikkerhed kan fastslås, at de to pionerer, som havde drevet værkstedsagitationen, lod afholde et møde den 16. februar 1872, hvor indmeldelse kunne ske, og hvor kontingent blev indbetalt, er der ført tilstrækkeligt bevis for tilblivelsen af Bygningssnedkernes Fagforening. På dette møde fik de tilstedeværende svende hver et eksemplar af den færdige priskurant, som herefter blev forelagt mestrene på de forskellige værksteder til underskrift. Enkelte mestre, mest tømmestere, entreprenører og snedkermestre udenfor laugene, skrev under, hvorimod laugsmestrene, der i øvrigt var sløjt kørende i organisationsmæssig henseende, fandt henvendelsen helt urimelig og svarede med selv at udarbejde en priskurant, uden at der var ført én times forhandling mellem parterne.

Fagforeningen iværksatte nu arbejdsstandsning hos de mestre, der nægtede at underskrive priskuranten, og samtidigt oprettede man et produktionsværksted på Lykkesholms Allé efter de teorier, Ferdinand Lasalle havde opstillet som modtræk overfor den kapitalistiske ekspansion.

Foreningens stiftere

Bernhardt Falck
Foreningens første formand,
1872—1877

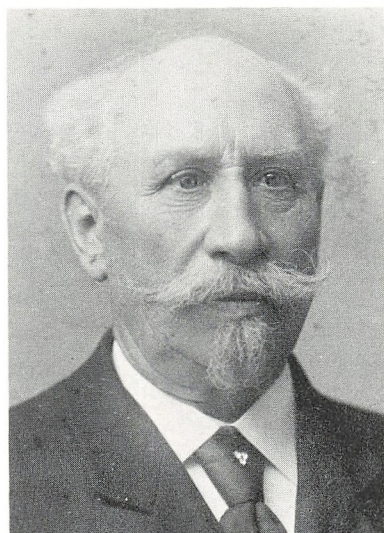
B. Eriksen

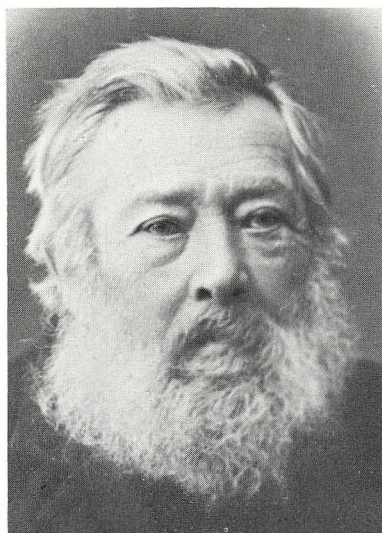
J. B. Estrup

Anton Jorgensen

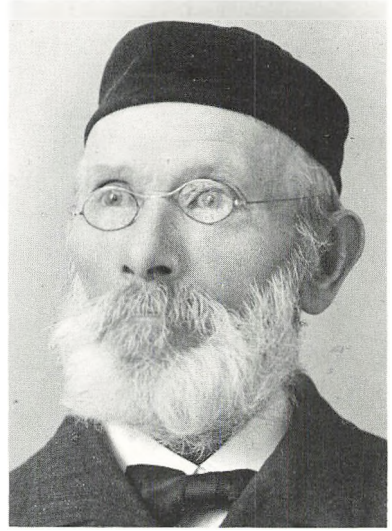
Laurids Basse

Iver Iversen

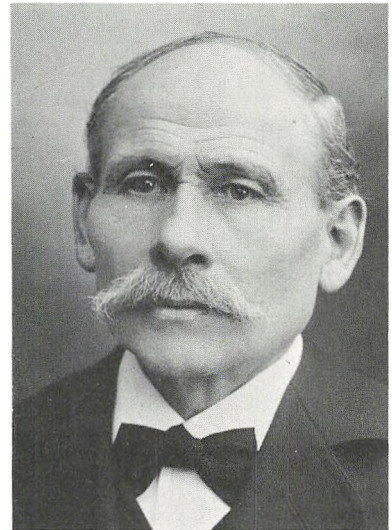
C. C. Hougaard

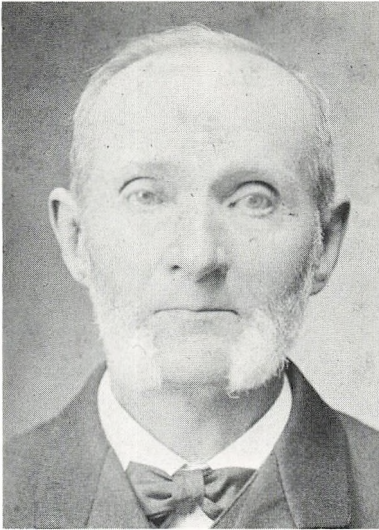
Joachim Hansen

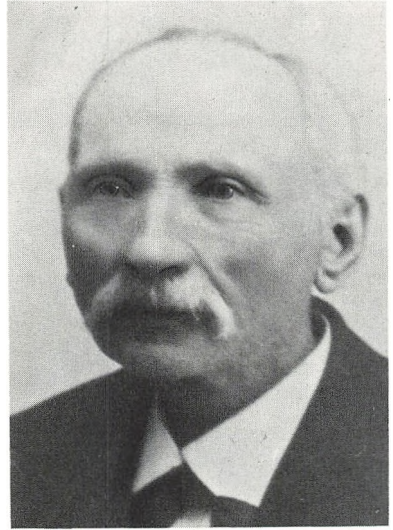
Andreas Jacobsen

P. C. Mortensen

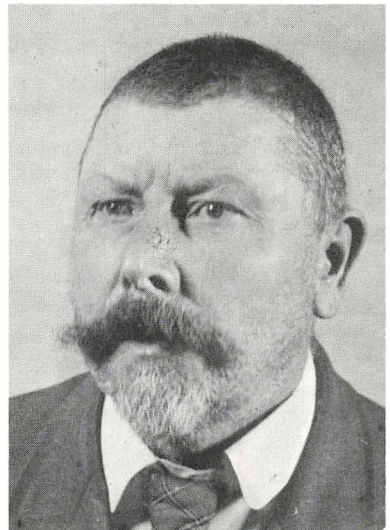
Carl Rasmussen

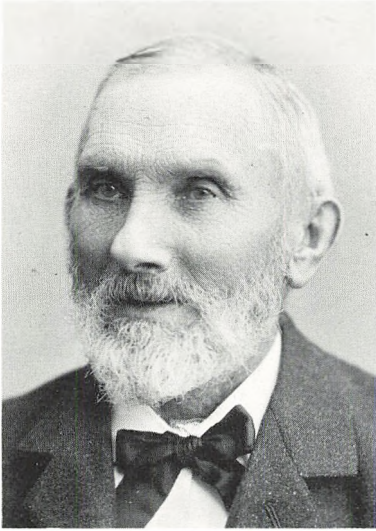
S. Rasmussen

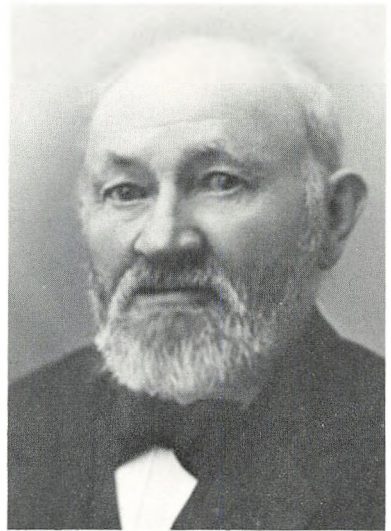
O. A. Roder

Ludvig Larsen

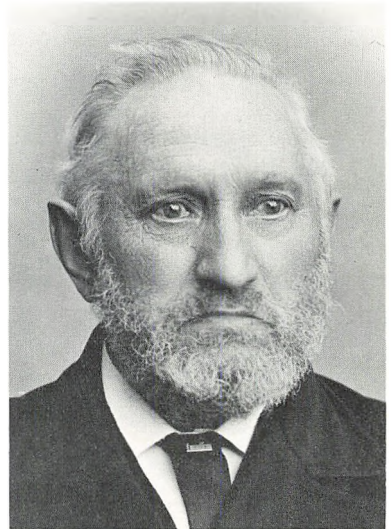
A. B. Borchardt

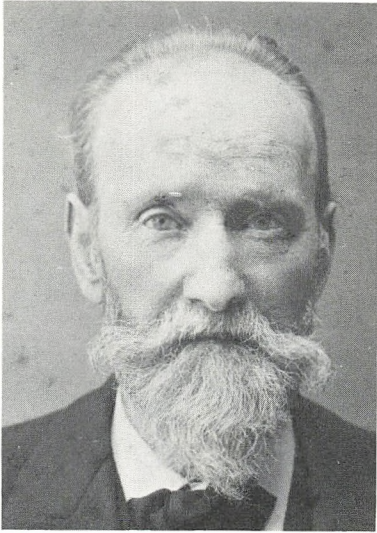
J. P. Glacius

J. J. Sandager

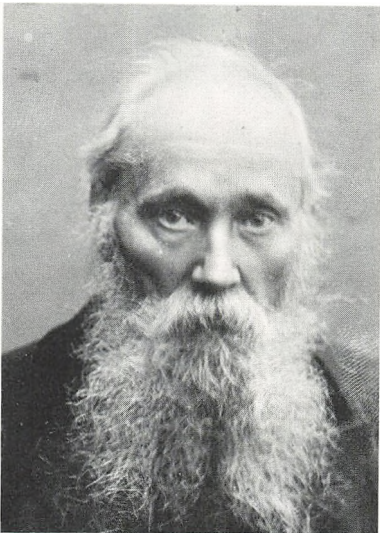
Vilhelm Moller

F. J. T. Jensen

Rudolf Nielsen

Niels Hansen

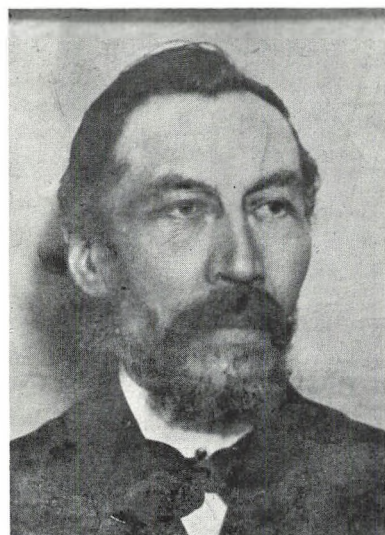
Julius Andersen

Carl Poulsen

Jens Theil

Jens Niessen

Edvard Olsen

Dette havde til følge, at Snedkerlauget i efteråret 1872 indkaldte til et forhandlingsmøde med de 2 svendeforeninger, nemlig den af 1862 og foreningen af 1872, hvor det blev foreslået at nedsætte et 5-mands udvalg, der skulle have til opgave at søge priskurantspørgsmålet løst. Svendenes bestyrelser fik af de kompetente forsamlinger bemyndigelse til at arbejde videre på denne linie, men på et møde den 8. november, hvor man havde indbudt samtlige snedkere, uanset om de var medlemmer af den ene eller anden forening — eller slet ikke medlemmer — blev det forkastet at søge samarbejde med mestrene, idet man mente sig stærke nok til at føre svendenes priskurant ud i livet, og bestyrelsen måtte meddele lauget, at forhandlingerne måtte opgives.

Mestrene følte sig så fortørnede herover, at de i slutningen af 1872 iværksatte en lockout som protest mod de mange strejker. Lauget indtog det standpunkt, at det måtte være den enkelte mesters privatsag, om han ville underskrive priskuranten eller ikke, hvilket viser, at mesterorganisationen endnu ikke optrådte kollektivt på sine medlemmers vegne.

På Bygningsnedkernes Forenings generalforsamling den 1. januar 1873 valgtes de samme medlemmer, som var valgt i første omgang til sammen med repræsentanter for De Forenede Snedkere at forhandle med mestrene om priskuranten, og for første gang mødtes to ligeberettigede parter, og i maj måned opnåedes enighed om at anvende priskuranten.

Så kom maskinerne!

Den opgangsperiode i byggeriet, der var med til at bringe priskuranten til verden, havde samtidig sat en anden udvikling i gang, idet maskinerne nu dukker op i faget og særligt til bygningsarbejde.

Maskinerne havde været kendt i Danmark fra 1823, hvor det

kan konstateres, at en københavnsk snedkermester Otto har fået privilegium på anvendelse af en savmaskine, som han selv havde konstrueret.

Dette til trods udførtes i 1873 i al almindelighed snedkerarbejde med hånden fra rått træ, bortset fra dørindfatninger og fodlister.

Sverige har antagelig været lidt længere fremme i denne udvikling, idet der blev indført maskinforarbejdet snedkerarbejde fra Sverige.

Da den eksisterende priskurant kun indeholdt priser på håndarbejde, var der konfliktstof i ethvert maskinforarbejdet materiale.

Det synes som om, at mestre og svende har optrådt temmelig enigt i at få denne indførsel standset, og interessen for at anvende de maskinforarbejdede materialer faldt også betydeligt, idet svendene forlangte 16 pct. ekstra for opstilling af arbejde udført på maskine, og man fik faktisk dette krav gennemført overalt, men maskinerne kunne ikke standses. Der blev flere og flere af dem.

På en generalforsamling den 25. august 1874 vedtog man at forlange 25 pct. mere for opstilling af maskinforarbejdet materiale, og kunne man ikke få kravet honoreret, nedlagde man arbejdet samtidig med, at man satte al kraft ind på at udvide det kooperative produktionsværksted.

Denne bevægede periode fyldt med strejker endte med en priskurantrevision, som var færdig den 4. juni 1875. I denne var følgende bestemmelser indført:

»Beslåning, Opsætning og Indsætning af Arbejder, tilvirkede ved hjælp af Dampmaskine.

1. Alle her i Prisfortegnelsen nævnte Arbejder, som ej ere tilvirkede ved Haandkraft, betales med en Fjerdedel mere,

end de for Opsætning og Beslaaning anførte almindelige Priser udviser.

2. Ved Arbejder, som bestaa af forskelligartede tilvirkede Genstande, betales for hver enkelt Del efter den Bestemmelse, hvorunder den ifølge foranførte henhører«.

Dette regnede man som en stor sejr, men man havde endnu ingen overenskomst om timeløn og arbejdstid.

Arbejdstidsspørgsmålet var dog stærkt levende, og i 1874 vedtog bygningsnedkerne på en generalforsamling, at den daglige arbejdstid skal ligge fra 6 morgen til 6 aften med 2 timers spisetid, altså 10 timers arbejdsdag.

Hvorledes mestrene reagerede, melder historien intet om.

Bygningsnedkernes Fagforening var et sted, hvor livet pulserede. Det var ikke adventismøder, der blev afholdt.

Arbejdet sled på ledelsen.

I foreningens første 50 år havde man 16 formænd. En enkelt, Ludvig Holck, måtte fremskaffe en lægeattest for at kunne blive fritaget for hvervet.

I løbet af de første 10 år var der 8 formænd, blandt hvilke Bernhard Falck og Carl Forsberg spillede den mest fremtrædende rolle.

Det lader til, at kassererne holdt skansen noget længere, selv om starten ikke var særlig vellykket, idet den første kasserer, V. Brøtterup, måtte forlade posten på grund af upassende lavvande i kassen, men som ægte bygningsnedkere vedtog generalforsamlingen, at der ikke skulle rejses tiltale imod ham.

Året 1877 var et overgangsår for hele den danske arbejderbevægelse.

De politiske førere, Pio og Geleff, rejste pludselig til Amerika efter at have gennemgået fængselsophold, ligesom de havde været udsat for et stærkt pres fra politiske modstandere.

Det blev af den gryende arbejderbevægelse opfattet som en flugt, der virkede som et chock, og sammen med den økonomiske depression skabte det modløshed.

Arbejdsløsheden voksede, og arbejdsgiverne brugte det kendte universalmiddel: lønreduktion.

Man krævede prisløst nedsat med 10 pct. og dernæst, at de 25 pct. for opstilling af maskinforarbejdede materialer skulle bortfalde, og det udviklede sig til, at man stillede krav om, at hele priskuranten skulle bringes til ophør.

På et møde i juni måned 1877 måtte svendene vedtage at nedsætte priskuranterne med 10 pct., en beslutning der dog blev ændret ved et nyt møde i august, hvor man annullerede den tidligere beslutning.

Det har dog været så som så med at sætte kraft bag beslutningen. På et møde i sommeren 1879 vedtog man, at ingen måtte arbejde for mindre end 10 pct. under priskuranten, hvilket viser, at ikke alle svendene havde undgået reduktion, og nogle formentlig endda en reduktion, der overskred 10 pct.-grænsen.

Der kom nogle år, hvor man måtte kæmpe for at bevare det opnåede, hvilket vel ikke altid lykkedes, og der fandt et stort antal strejker sted.

Maskinerne vandt større og større indpas, og for at bevare de opnåede 25 pct.s tillæg, når arbejdet var udført på maskine, begyndte bygningsnedkerne at tale om en særlig priskurant for maskintilvirket bygningsnedkerarbejde.

Meningerne var delte.

En del af svendene mente, at det var håbløst at kæmpe imod den maskinelle udvikling, medens andre søgte at bevare håndværket ved at gøre dette så billigt som muligt, ligesom man søgte at beskatte opstillingsarbejdet, når der hertil var anvendt maskintilvirkede materialer.

Striden mellem disse synspunkter førtes i de kommende

10 år, inden det til sidst lykkedes at lå overbevist de sidste om, at den tekniske udvikling ikke lod sig standse.

Man udarbejdede nu en ny maskinprisinde og indbød mestrene til forhandling herom. Som betingelse for at forhandle krævede mestrene, at samtlige løbende strejker skulle bringes til ophør, og det vedtog svendene på en generalforsamling i 1880.

Forhandlingerne gav imidlertid intet resultat.

Mestrene udnyttede tidernes ugunst, boycottede de svende, der stod fast på deres krav, og strejkerne rasede.

Medlemstallet i fagforeningen gik stærkt tilbage.

I 1878 havde man måttet ophæve produktionsværkstedet, men i modsætning til andre fags organisationer holdt bygningssnedkerne trængselstiden ud. Nogle hundrede medlemmer blev i foreningen, ikke mindst takket være formanden, Carl Forsbergs ihærdige arbejde, han udviste en stor fremsynethed. Allerede i 1876 gjorde han forsøg på at samle de bestående snedkerafdelinger i ét forbund, men først hans efterfølger, A. P. Berg, lykkedes det at realisere tanken.

I sommeren 1885 blev Snedkerforbundet i Danmark skabt med G. Chr. Olsen som formand. Dannelsen af forbundet skyldtes ikke mindst bygningssnedkerne i København, og disse betalte $\frac{1}{2}$ års kontingent forud for at skaffe midler til at administrere forbundet for i den første vanskelige tid. Bygningssnedkerne spillede en stor rolle i datiden, og under den store smedelockout i 1885 vedtog man på trods af stor arbejdsløshed at yde 25 øre pr. uge pr. medlem til de strejkende.

Senere betalte man 500 kroner på én gang, og i kampens afgørende fase ydede bygningssnedkerne yderligere et lån til smedene på 4.000 kroner, men lockoutens udfald blev også af meget stor betydning for hele fagbevægelsen.

Resultatet blev, at arbejderne fik ret til at stå i hvilken fag-

forening, de ønskede, og den kamp, som smedene så dygtigt havde ført, pustede nyt liv i den afkræftede arbejderbevægelse.

I 1884 havde mestrene besindet sig til at forhandle om en prisliste for opstilling af maskintilvirkede materialer.

Den blev dateret 1. april 1884, men den uensartede måde, maskinarbejdet fremstilledes på, og de nye metoder, der stadig kom til bl. a. pudsemaskiner, gjorde prislistens mangler iøjnefaldende.

En større strejke hos Ole Andersen i 1885 medførte, at man lavede en værkstedsprisliste for denne virksomhed alene. Den skulle kun gælde 3 måneder, men dette system med værkstedsprislistes holdt sig i virkeligheden i 13 år, idet det først i 1898 lykkedes at få indført en mere omfattende og brugbar prisliste for maskintilvirket bygningsnedkerarbejde. Indtil da havde håndprislister fra 1875 været gældende, men 25 pct.s tillægget havde efterhånden ikke mere stor værdi.

Man anså efterhånden håndprislisterne som værende illusorisk og satte kræfter ind på at få beslånings- og opstillingspriserne forbedret.

I februar 1885 vedtog mestrene at kræve håndprislisterne nedsat med 15 pct. Dette forkastede svendene.

I 1888 blev man i fællesudvalget enig om at nedsætte håndprislisterne med 25 pct. mod en forhøjelse af beslånings- og opstillingspriserne på 10 pct. Forslaget kom til afstemning. Svendene godkendte — mestrene forkastede.

Svendenes standpunkt var dikteret af, at værkstedsarbejdet blev mindre og mindre, og årsagen til, at mestrene forkastede forslaget, må søges i, at fabrikanterne var blevet de stærkeste inden for laugene, og disse ønskede ikke at blive bekæmpet af håndarbejdet og dyrt opstillingsarbejde.

Det trak nu op til strejke. Man krævede prislisten underskrevet senest 15. oktober. Mestrene ville ikke underskrive, og på egne hænder traf formand A. P. Berg og et par andre

kolleger aftale med mestrene om, at svendene frafaldt den udarbejdede prisliste, og at den hidtidige ordning skulle være gældende. Det vakte uro i svendenes lejr, men strejkerne standsede efterhånden, og man måtte trøste sig med, at håndprislisen var blevet stabiliseret, selv om man havde forskærtset muligheden for en forhøjelse af beslåningsarbejdet.

Freden blev kun kort.

De priser, der var blevet til under 70'ernes højkonjunktur, var stadig en torn i øjet på mestrene.

De fremsatte forslag om, at døre skulle laves 20 pct. under prislisten, medens svendene ønskede opstillingspriserne forbedret, og dette fik til følge, at prislisten blev opsagt til udløb den 18. maj 1899. Mestrene ville ikke gå ind på svendenes krav, og kort tid efter var en omfattende strejke iværksat.

Mestrene var blevet mere solidariske, og en uge efter blev samtlige møbelsnedkere smidt på gaden.

Daværende borgmester N. N. Hansen tog initiativet til mægling i konflikten, og hans forslag gik ud på, at man skulle nedsætte priser på vinduer og døre i partier på ikke under 6 stk. og vinduesrammer i partier på ikke under 24 stk. med 20 pct. mod at forhøje opstillingsarbejdet med 10 pct.

Der blev nedsat et 5-mands udvalg for at revidere prislisten

Forslaget blev vedtaget af begge parter.

Bygningssnedkerne gik i arbejde, medens møbelsnedkerne først gik i arbejde hen på efteråret, efter at et såkaldt 18 kroners regulativ var gennemført.

Under denne strejke opnåede man i stor stil støtte fra udlandet — helt fra Buenos Aires.

I 1890 var udvalget færdigt med revisionen af prislisten. Sammenlignet med prislisten af 1875 var resultatet ikke særligt strålende. Håndarbejdsprislisen var forringet med 25

pct. for samlingsarbejdet, medens opstillingsprislisterne var forbedret med 12 pct.

Der blev ny uro, nye strejker, nyt udvalg og, en ny maskinprislister så lyset igen i 1891.

Den indeholdt enkelte forbedringer, uden dog at erstatte værkstedsprislisterne, men vanskelighederne ved gennemførelse var mindre, idet beskæftigelsen og organisationsforholdene var blevet mere stabile.

I 1873 havde man dannet gelændersnedkernes fagforening i tilslutning til bygningsnedkerne.

Man havde fået gennemført en priskurant, der senere blev udbygget, men ved en kongresbeslutning i 1896 ophævede man fagforeningen, som herefter blev en klub under Bygningsnedkernes Fagforening, og senere dannede man ligeledes en klub for parketsnedkere; begge disse klubber fik en selvstændig prisliste.

Indtil 1896 eksisterede der ikke mellem fagforeningen og laugene nogen egentlig overenskomst, hvor timeløn, arbejdstid og andre bestemmelser var aftalt. Arbejdstidsspørgsmålet var brændende, og problemet fandt sin foreløbige løsning i august 1896, hvor såvel laug som fagforening godkendte et udkast til en arbejdsordning, der trådte i kraft den 15. september samme år.

Foruden arbejdstiden var den vigtigste bestemmelse fastsættelse af en mindsteløn på 42 øre pr. time for timelønsarbejde, og for første gang møder vi nu begrebet »maksimalløn«, der blev ansat til 58 øre pr. time, og der er ingen tvivl om, at bygningsnedkerne i København har ligget meget højere på lønstadiet end mange andre arbejdere i dette land.

Maksimallønnen blev et begreb, der gennem mange, mange år — helt op til vor tid — fandtes i bygningsnedkernes overenskomst. Først for få år siden er den afskaffet, men den havde da faktisk udviklet sig til at blive en mindsteløn.

I 1898 blev prislisten forbedret.

Minimallønnen blev hævet til 45 øre og maksimumlønnen til 60 øre pr. time.

Prislisten fulgte dog ikke trit med teknikken, og generalforsamlingen krævede prislisten opsagt, og stillede en række krav; krav man forlangte gennemført inden 26. september.

Disse krav blev ikke opfyldt, og De samvirkende Fagforbund, der anede, at arbejdsgiverne pønsede på et stort opgør, henstillede, at kravene til prislisten blev trukket tilbage, hvilket skete på en ekstraordinær generalforsamling i december 1898.

Den store arbejdskamp

Det ligger uden for mulighederne i et festskrift at skildre forløbet af den arbejdskamp, der fandt sted i månederne maj til september 1899. Pladsen tillader det ikke, og det må forudsættes, at dette interessante afsnit i dansk fagbevægelses historie, dette forsøg fra arbejdsgiverside på én gang for alle at knuse fagbevægelsen, formentlig er almindeligt kendt. Kun den side af denne — efter den tids forhold gigantiske konflikt, som knytter sig til Bygningssnedkernes Fagforening — skal omtales.

Som bekendt var det snedkerne i 7 jyske byer, som strejkede for at få en række krav opfyldt, der satte lavinen i gang.

På et møde den 15. april i København, hvor De samvirkende Fagforbund, Arbejdsgiverforeningen og Snedkerforbundet i Danmark var repræsenteret, opnåedes enighed om et forslag til konfliktens bilæggelse.

Forslaget skulle til urafstemning i de jyske byer. Det blev forkastet.

Arbejdsgiverne krævede trods forkastelsen aftalen respekteret, og da det ikke skete, blev samtlige landets snedkere smidt på porten den 2. maj 1899.

De samvirkende Fagforbund's generalforsamling søgte at få Snedkerforbundet til at få overenskomsten respekteret ved at foretage en afstemning blandt samtlige Danmarks snedkere.

Denne henstilling kunne forbundet ikke sidde overhørig, idet det ville betyde, at snedkerne både økonomisk og moralsk blev isoleret samtidig med, at de blev årsag til en konflikt af uoverskueligt omfang, men på den anden side fandt man det beskæmmende at skulle tvinge de jyske snedkere til at tage imod et tilbud, som de var i deres gode ret til at forkaste.

Snedkerforbundets hovedbestyrelse holdt møde efter generalforsamlingen, hvor man vedtog at lade afstemning foretage, men bygningsnedkerne i København ville under ingen omstændigheder deltage i en ny afstemning og udmeldte sig af forbundet.

Dette skete for at forhindre De samvirkende Fagforbund i at unddrage de tilbageblevne medlemmer af Snedkerforbundet understøttelse.

Bygningsnedkernes udmeldelse skete i fuld forståelse med de øvrige kolleger landet over.

Overenskomstforslaget blev nu vedtaget, men det hele var i skred; lockouten voksede i omfang, til den faktisk omfattede alle fag og blev først sluttet efter 4 måneders kamp med undertegnelse af det berømte septemberforlig, hvis officielle navn var »Forliget af 5. september 1899«.

Dette forlig blev underskrevet af Arbejdsgiverforeningen og De Samvirkende Fagforbund samt af Bygningsnedkernes Fagforening.

Trods udmeldelsen af forbundet og hermed af De samvir-

kende Fagforbund modtog bygningsnedkerne både fra forbundet og fra udlandet samt fra indenlandske indsamlinger økonomisk støtte under lockouten, idet det blev kendt, at deres isolerede stilling kun skyldtes taktiske manøvrer.

Situationen var dog spændt mellem De samvirkende Fagforbund og bygningsnedkerne; et forhold der også berørte Snedkerforbundet, som på kongressen i 1899 efter lockoutens afslutning vedtog at udmelde Snedkerforbundet af De samvirkende Fagforbund, hvis lovene ikke blev ændret inden den 1. november 1901.

Dette blev dog ikke realiseret.

Der var uenighed i hovedledelsen om dette skridt, og ved en urafstemning om spørgsmålet blev det afgjort med 614 stemmer mod 280, at forbundet skulle forblive som medlem af De samvirkende Fagforbund, et medlemskab som har været i kraft lige siden. Men man havde sikkert ikke tænkt sig, at det taktiske træk, som bygningsnedkerne foretog, skulle betyde, at der skulle gå så mange år, inden bygningsnedkerne atter blev medlem af forbundet.

Først i 1910 trådte bygningsnedkerne atter ind i forbundet, der var da forløbet 11 år, og modstanden mod De samvirkende Fagforbund var efterhånden ebbet ud.

Genindtrædelsen i Snedkerforbundet blev af bygningsnedkerne vedtaget med 865 stemmer mod 198. I den tid, der var gået, var der gjort forsøg på at få Snedkerforbundet ud af De samvirkende Fagforbund.

I 1903 foreslog bygningsnedkerne afholdt en landsafstemning, hvori både Snedkerforbundets og bygningsnedkernes medlemmer skulle deltage, hvorefter bygningsnedkerne igen skulle indtræde i forbundet, mod at Snedkerforbundet udmeldte sig af De samvirkende Fagforbund.

Fagforeningen havde dengang 1800 medlemmer mod Snedkerforbundets 3500.

Der udfoldedes en voldsom kampagne for og imod udmeldelsen, inden afstemningen fandt sted. 2292 stemte dog for at blive i De samvirkende Fagforbund, og 1821 stemte for udmeldelse. Hos bygnings-snedkerne stemte 258 for at blive og 1188 for udmeldelse, og resultatet blev, at bygnings-snedkerne ikke indmeldte sig i forbundet. Som motivering fremførte man i øvrigt, at man ikke kunne tiltræde forbundets betingelse om at indbetale et beløb til strejkefonden og den eksisterende arbejdsløshedskasse, men det var åbenbart, at modstanden mod at indtræde i De samvirkende Fagforbund var den egentlige årsag.

Oprettelsen af statsanerkendte arbejdsløshedskasser i året 1907 fremskyndede dog den udvikling, der bevirkede, at snedkerne atter blev samlet.

Bygnings-snedkerne blev ganske vist medlemmer af arbejdsløshedskassen fra første færd, men derved blev adskillelsen fra forbundet mere iøjnefaldende.

Sammenslutningen blev en realitet, og enheden igen oprettet fra 1910, og denne har siden bestået.

Strejken 1901

Ved nytårstid 1901 opsagde mestrene priskuranten og overenskomsten og krævede betydelige reduktioner, medens fagforeningen tilbød forlængelse på de gamle vilkår til 1. april 1902, idet man ellers ville standse arbejdet hos laugsmestrene fra 1. april 1901, hvorimod man ville fortsætte arbejdet hos de mestre, der ikke var medlemmer af lauget.

Strejken løb af stabelen — Arbejdsgiverforeningen greb ind.

Der blev nedsat et udvalg, hvor også De samvirkende Fagforbund var repræsenteret, og efter 5 ugers strejke genoptoges arbejdet. Minimallønnen blev bibeholdt, medens

maksimallønnen blev forhøjet til 70 øre. Gennemsnitsfortjenesten indføres som betaling for visse arbejder dog med 5 øre under, hvad der tjentes på akkord.

Byggekrak og arbejdsløshed

Tiden fra 1904 til 1911 stod i den vildeste byggespekulations tegn, og i 1908, det år hvor justitsminister Alberti afsløredes som storsvindler, stod 10.000 lejligheder og forretninger ledige i København.

Hele gader, bl. a. Kronborggade, stod næsten ledige, og problemet med at tørre lejligheder så dagens lys. Visse steder kunne folk flytte ind og bo gratis i lejlighederne i det ny byggeri, således at disse kunne udtørres. Der skulle så senere påbegyndes huslejeindbetaling, men resultatet var, at familierne flyttede til nye lejligheder, som de så udtørrede på samme måde.

Forretningsbyggeriet florerede. Det foranledigede, at der blev oprettet en inventarsnedkerklub, som dog senere ophørte med at eksistere, men forinden havde man fået inventarprislister gennemført.

Stridsspørgsmålene i denne periode grupperer sig om 2 hovedpunkter — arbejdstiden og noget man kaldte gensidighedsspørgsmålet — idet lauget ønskede obligatorisk medlemspligt for byggeorganisationernes vedkommende, altså såvel i fagforening som i laug, for herved at komme smudskonkurrencen til livs.

Septemberforliget var allerede dengang genstand for stærke diskussioner, og i 1906 opsagde bygnings-snedkerne septemberforliget overfor Arbejdsgiverforeningen.

Denne opsigelse ville bestyrelsen foreslå generalforsamlingen at trække tilbage og tilslutte sig de af mestrene tilbudte forbedringer af priskuranten på betingelse af, at mini-

mallønnen blev hævet med 50 øre pr. time, og at man fik indført 9 timers arbejdsdag samt bortfald af gensidighedsparagraffen. Bygningssnedkernes generalforsamling gik imidlertid imod, og der var ikke andet at gøre end at nedlægge arbejdet, til sagen var klaret.

Arbejdsgiverforeningen anklagede fagforeningen for brud på septemberforliget, idet arbejdet var standset uden varsel, og da møbelsnedkerne nægtede at udføre inventararbejde under konflikten, og Snedkerforbundet ydede bygningssnedkerne lån til at understøtte denne, affyrede Arbejdsgiverforeningen lockoutvarsel overfor bygningssnedkerne.

Store samfundsinteresser stod på spil, og der blev forsøgt mægling i striden. Det første mæglingsforslag blev forkastet.

Arbejdsgiverne varslede lockout. Denne kom dog ikke til udbrud, idet et nyt mæglingsforslag blev vedtaget den 8. september efter 4 måneders strejke, en strejke der tømte bygningssnedkernes kasse fuldstændig og skabte en stor gæld.

De 2 stridsspørgsmål blev ikke løst, men bygningssnedkerne opnåede forbedringer på ca. $7\frac{1}{2}$ pct.

Arbejdsløsheden rasede. Man rettede henvendelse til stat og kommune om at iværksætte arbejde og yde understøttelse.

Det lykkedes at få arbejde i gang samtidig med, at arbejdsløshedskasserne fik tilladelse til at udbetale 105 dages ekstra understøttelse. Byggesvindelen medførte, at J. Chr. Jensen lagde sig i selen for, at arbejderne skulle starte en andelsboligforening og bygge selv. Denne forening blev stiftet den 12. marts 1912 og har virket som mønster for byggeforeninger over hele landet.

Lockout igen

Få måneder efter bygningssnedkernes genindmeldelse i forbundet trak det op til konflikt. Fællesforeningen af Dan-

marks Snedkermestre var kommet til verden og opsagde i 1910 samtlige fagets overenskomster.

Byggekrisen var overstået, og nu tilstræbte man at binde arbejderne med 5-årige overenskomster, som var stærkt forringet.

Lockouten begyndte i april og varede ca. 1 måned. Ståstens forligsmand stillede et forslag, der gik ud på at forlænge overenskomsterne til 1914, og til den tid skulle arbejdsgiverne så vælge, om de ønskede forlængelse til 1916 eller udløb 1914.

Valgte de det første, skulle prislisterne, med undtagelse af den københavnske bygningsprislister, tillægges 5 pct., og time-lønningerne tillægges 2 til 3 øre, og arbejdstiden forkortes med $\frac{1}{2}$ time.

Arbejdsgiverne valgte 1916 som udløbsår, og bygningssnedkerne fik som godtgørelse for denne forlængelse kun små indrømmelser.

Ved den lejlighed blev voldgiftskendelserne anbragt i selve priskuranten, inventarprislister forbedret, og for første gang fik prislister indsat metermål ved siden af alenmål. Man fik et supplement i prislister for skoleinventar.

Et interessant træk ved denne lockout var, at arbejdsgiverne truede med at udvide lockouten til andre fag, fordi blikkenslagerne forkastede deres overenskomstforslag.

Denne metode blev af arbejderne udlagt som en uheldig følge af fagenes samling i De samvirkende Fagforbund og medførte igen en landsafstemning blandt snedkerne om, at forbundet skulle udmeldes af hovedorganisationen. Udmeldelsen blev forkastet med 2900 stemmer mod 1966. Hos bygningssnedkerne i København var stemmerne for udmeldelse 589 mod 419, men som det ses, kom man altså i mindretal, hvilket vi i dag ikke kan beklage, men det viser lidt om tidens stemninger.

Grænsebestemmelser

Også dette spørgsmål eksisterede på daværende tidspunkt.

Allerede i 1906 blev der truffet en aftale mellem mestrenes og svendenes organisationer i tømmer- og snedkerfaget i København, som fastsatte, hvad der skulle regnes som snedker-, tømmer- eller fællesarbejde, og hvorledes uoverensstemmelser skulle bilægges — en overenskomst, der bestod helt op til vor tid, hvor den senere blev opsagt af tømrerne, men nu da snedkere og tømrere er samlet i ét forbund, har dette kun historisk interesse.

Den 1. verdenskrig udbryster

I årene 1914 til 1918 stod verden i flammer. Danmark var ikke direkte inddraget, men dog mærkede vi verdensopgøret med alt, hvad der følger i krigens kølvand: arbejdsløshed, dyrtid, varemangel og rationering, der blev efterfulgt af en inflationistisk højkonjunktur, der endte i efterkrigstidens nedgangsperiode og økonomisk depression.

Ved krigens udbrud var arbejderne bundet af 5-årige overenskomster. I 1916 afløstes disse af en 2-årig overenskomst. Her forhøjedes bygnings-snedkernes minimalløn til 57 øre pr. time og maksimallønnen til 80 øre.

Prislisten fik et tillæg på $7\frac{1}{2}$ pct.

Dyrtiden florerede.

I 1917 blev der indført en dyrtidsordning, der gav alle arbejdere et tillæg på 6 øre pr. time, som yderligere skulle forhøjes med 4 øre fra 1. april 1918 på betingelse af, at overenskomsterne blev forlænget til 1. april 1919.

Bygnings-snedkerne arbejdede flittigt på at få maksimallønnen væk. Det var blevet en papirbestemmelse, som hverken mestre eller svende respekterede. Mestre ønskede dog

denne fiktion opretholdt. Som et billede på situationen kan nævnes, at i 1918 blev prisstigningerne målt til at være 55 pct. i forhold til 1914, og De Samvirkende Fagforbund fik den såkaldte augustregulering gennemført, der betød et dyrtidstillæg på 12 øre pr. time, således at dyrtidstillægget nu ialt var 22 øre pr. time både ved akkord- og timelønsarbejde. Sådanne vilkår blev der arbejdet under til foråret 1919.

Tronerne vakler

Revolutionsbølgen skyllede hen over verden.

Den socialistiske verdenanskuelse havde fået ny slagkraft.

De hoveder, der havde startet blodbadet, rullede.

Arbejderklassen havde set, hvad den betød i samfundets maskineri, og den tilrev sig medbestemmelsesret på en række områder, og tog visse steder magten. Kravet, som havde stået på transparent ved majdemonstrationer om 8 timers arbejde, 8 timers frihed og 8 timers hvile, voksede og blev gennemført i Danmark fra 6. juni 1919 trods stærk modstand fra arbejdsgiverne.

Som en kuriositet skal nævnes, at det varede et stykke tid, inden lærlingene fik den samme ret, idet lærlingene de allerfleste steder stadig måtte arbejde 8½ time og herefter foretage rengøring og oprydning, en bestemmelse der delvis blev ophævet i begyndelsen af 1920'erne, idet pligten til rengøring efter fyraften dog stadig blev bibeholdt helt op til 1960'erne.

Efterkrigstiden

Efter den 1. verdenskrig bevægede priskuranten sig i lodret retning. Overenskomstfornyelserne skete for ét år ad gangen.

De 22 øre i dyrtidstillæg blev indregnet i priskuranten, og priskuranten af 1914 fik et tillæg på 89 pct. Minimallønnen hævedes til 141 øre og maksimallønnen til 175 øre.

Endvidere kom der en række andre tillæg til priskuranten, men heller ikke denne overenskomst kunne holde til sin udløbstid.

I perioden blev prislisten forhøjet således, at der blev givet tillæg på 100 pct. for samlingsarbejde og 110 pct. for opstillingsarbejde; for skoleborde endda 125 pct.

Maksimallønnen blev hævet til 210 øre, og alt timelønsarbejde udenfor værkstederne tillægges yderligere 15 øre; alt sammen med tilbagevirkende kraft fra 1. september 1919.

Gennemsnitsfortjenesten, som i 1914 var 75 øre, er nu vokset til 296 øre, men uden at øge velstanden, idet prisniveauet var nået op i skyerne.

De urolige arbejdsforhold under og efter krigen skabte mængder af arbejdsstof i Bygningssnedkernes Fagforening, selv om de generelle lønspørgsmål som regel blev afgjort mellem hovedorganisationerne.

De interne arbejdssager blev løst med stor dygtighed under formand Carl Rasmussens håndfaste ledelse. Carl Rasmussen havde overtaget formandsposten i 1916. Han stod ved roret i den vanskelige krigs- og efterkrigstid. Særlig bevæget blev året 1920.

Der var stillet ubetydelige lønkrav ved overenskomstfornyelsen, men forhandlingerne bristede, og arbejdsgiverne varslede lockout, der skulle træde i kraft den 9. september.

I marts samme år efterlyste kongen, Chr. X, nogle entreprenante politikeres råd og begik det bekendte statskup ved at afskedige ministeriet Zahle. Zahle var radikal, og det skal nævnes, at i dette ministerium var Th. Stauning for første gang minister. Jeg tror, hans titel var kontrolminister.

Kongen udnævnte et nyt ministerium med sagfører Liebe i spidsen. Dette ministerium havde ingen parlamentarisk status, og lavinen rullede. Overgrebet fremkaldte en voldsom harme i befolkningen. En harme, der i øvrigt rakte langt ud over arbejderne.

Den 31. marts holdt De Samvirkende Fagforbund generalforsamling. Man vedtog at iværksætte generalstrejke, hvis man ikke fik en række krav opfyldt. Kravene var minister Liebes afgang, rigsdagen indkaldt til vedtagelse af ny valglov, de varslede lockouter annulleret, optagelse af fagvise forhandlinger, sikring af en augustregulering, hvis pristallet steg, forhandling om bedriftsråd og amnesti for alle politiske arrestanter.

Den videre udvikling gik som bekendt over ministeriets afskedigelse til vedtagelse af forligsmandens forslag, og hverken generalstrejke eller lockout kom til udbrud, alene truslerne hjalp.

For bygningsnedkerne i København betød forslaget, at maksimumlønnen blev hævet med 15 øre samt nogle spredte tillæg til prislisten.

Den egentlige forbedring lå i de 13 øre, som augustreguleringen gav til timelønninger.

Kampviljen var stor blandt arbejderne, og der var skuffelse over, at generalstrejken ikke blev iværksat. Denne skuffelse bevirkede, at bygningsnedkerne afholdt et stort møde i Idrætshuset, hvor Willumsen stillede en resolution, der gik imod De samvirkende Fagforbunds godkendelse af forslaget, fordi septemberforliget ikke var afskaffet.

Det lykkedes dog formanden, Carl Rasmussen, at dæmpe uroen, og bestyrelsens forslag om godkendelse blev vedtaget med 841 stemmer mod 249.

Kun havnens og søens arbejdere fortsatte strejken, og overklassens dukkedrenge benyttede anledningen til at falde

arbejderne i ryggen. Man praktiserede en genial opfindelse, man kaldte sig samfundshjælpere.

Søens og havnens folk sejrede trods alt! Såvidt jeg erindrer, blev der idømt millionbøder, som dog aldrig blev betalt.

I 1921 satte prisfaldet ind.

Det var en vanskelig tid. Det er lettere at kæmpe for forhøjelser end at kæmpe mod reduktioner. Ved overenskomstfornyelsen måtte arbejderne tage en lønreduktion på 13 øre pr. time. Julipristallet samme år dalede fra 164 til 137, og lønnen gik ned med 18 øre.

Det var et fald på 31 øre i løbet af få måneder. Det blev klart, at fagorganisationernes slagkraft var nøje forbundet med den politiske magt. Der skete en stærk fremgang af arbejdernes indflydelse på rigsdagen, der dengang bestod af 2 kamre — folketing og landsting. Denne fremgang bevirkede at man vandt en valgsejr, der gav mulighed for, at den første arbejderregering i Danmark blev dannet i 1924 med statsminister Th. Stauning i spidsen.

Hermed startede et lovgivningsarbejde i de sociale fremskridts tegn.

Fagforeningens nuværende kontur begynder at tegne sig

Ved overenskomstfornyelsen i 1935 solgte man den gamle tabel 7 for samling af døre og reducerede prisen på køkkenopstilling ved anvendelse af stålvaske. Disse 2 spørgsmål blev hovedårsagen til et formandsskifte i Bygningssnedkernes Fagforening. Den daværende formand Aksel Hansen blev afsat ved et mistillidsvotum, og Blok Sørensen trådte til. Hans første arbejde som formand blev at skaffe tabel 7 tilbage i prislisten, og den værste pind til Aksel Hansens lig-

kiste blev fjernet. Aksel Hansen blev ikke bygningsnedker mere. Han fik cigarforretning og døde nogle år senere. Nu begynder den nye konjunktur at tegne sig.

Tidligere havde formanden været ene om arbejdet, og det blev naturligvis derefter. Han skulle være kontormand, og han skulle være på arbejdspladserne. På arbejdspladserne spurgte man ham, om han ikke fik ligtorne i halen af at sidde på kontorstolen, og dem, der søgte ham på kontoret, når han var ude i marken, sagde: »Den mand er jo aldrig på sit kontor«.

Arbejdet var blevet uoverkommeligt for én mand. Ved overenskomsten i 1936 blev det pålagt mestrene at give en aftrækseddél over de punkter på regningerne, som man ikke ville betale.

Disse aftræksedler skabte modvilje blandt svendene, men var dog en stor forbedring. Dengang var det en fast regel, at svendene skulle have en kopi af regningen med ved opgørelsen, således at man på denne måde kunne notere de punkter, der ikke blev betalt, så man kunne føre dem frem til mægling eller voldgift. Dette bevirkede, at det ofte gik således, at når en svend førte en sag til voldgift, fik han sine penge, men de kolleger, der ikke havde kvitteret med forbehold, fik intet, og det kan ikke bestrides, at dette bevirkede, at de, der ikke havde kvitteret med forbehold, havde lettere ved at blive hængende på arbejdspladsen, medens de aggressive — de der hævdede deres ret og fagforeningens tarv — tit måtte gå arbejdsløse. Med aftræksedlerne afskaffedes bestemmelsen om, at en regning skulle kvitteres med forbehold, for at svenden senere kunne få de penge, som mægling og voldgift tilkendte ham, men det bevirkede også, at mæglingssagernes antal steg meget stærkt.

Man måtte have et opmålerkontor, det blev indført med 2 opmålere for opstillingsarbejde og en for værkstedsarbejde.

Der var dog ikke arbejde nok til opmåleren for værkstedsarbejdet, og Carl M. Hansen, som var valgt til dette arbejde, gik selv, fordi der var for lidt arbejde til ham, medens opmålerne for opstillingsarbejdet, Carl Carlsen og Niels Ohlsen, fortsatte deres arbejde, langt senere blev Carl M. Hansen atter ansat, som opmåler og assistent, men da ikke kun for værkstedsområdet. Det begyndte med, at man målte arbejdet op, men fik efterhånden den form, at opmålerne blev konsulenter, konsulenter der vejledte kollegerne i, hvordan en regning skulle skrives, hvordan man skulle forholde sig, og kun i vanskelige tilfælde skrev regning for svendene, men tillidsmandssystemet var efterhånden indført, og på alle store arbejdspladser blev regningerne skrevet af tillidsmanden eller tillidsmændene, idet der i reglen var 2 og til tider flere på én arbejdsplads.

Formanden måtte have yderligere hjælp, og den ene opmåler, Carl Carlsen, blev i 1937 fastlønnet næstformand. Tidligere havde næstformanden ikke været beskæftiget på kontoret, og deltog kun i arbejdet ved formandens sygdom og senere ved hans ferie, da denne blev indført.

Fagforeningens radius var blevet større.

Mæglingsudvalget opstår

Som nævnt havde det hidtil været således, at formanden for fagforeningen sammen med formanden for lauget mæglede i alle sager. Disse mæglinger skulle godkendes af en 11-mands bestyrelse, som også tog stilling til, hvilke sager der skulle sendes videre til voldgift. Det var et kæmpearbejde og bevirkede ofte 2 til 3 bestyrelsesmøder i én uge — og ofte langvarige.

Undertegnede har ofte som bestyrelsesmedlem oplevet, at

man holdt bestyrelsesmøde såvel torsdag som fredag og en hel søndag. Møderne varede ofte til langt ud på aftenen, og enhver vil forstå, at der skulle ikke ret megen uenighed til, før sagerne sendtes til voldgift, hvorved voldgiftsretten blev overbebyrdet med arbejde. Man dannede derfor nu et mæglingsudvalg, der kom til at bestå af laugsformanden, fagforeningsformanden plus 2 fra hver side, og dette mæglingsudvalg fik kompetence som en voldgiftsret, således at de sager, hvorom der var enighed, var endeligt afgjort. Mæglingsmøderne fandt nu sted om dagen, medens voldgiftsretten holdt sine møder om aftenen med indbringelse af sagerne, som man kaldte inkamination, den første tirsdag aften i hver måned, og de sager, der var indbragt, skulle færdigbehandles de følgende tirsdag aftener, således at alle sager skulle være færdige i den måned, hvori de var indbragt, og ved det sidste møde i måneden forelagde man opmanden de sager, som man ikke havde kunnet enes om, og han skulle så skrive en motiveret kendelse.

Opmanden hed Gundestrup, han blev senere afsat af mestrene, som syntes, at han gav svendene for meget ret, men det skal dog siges, at svendene, deres natur tro, heller ikke altid var tilfredse.

Gundestrup var arkitekt. Han afløstes senere af Ortman, der også var arkitekt. Ham afsatte svendene. Vi fik da igen en arkitekt, Dan Finck, der også blev afsat af svendene, og siden den tid har man haft jurister som opmænd. Fagforeningen var egentlig fra begyndelsen stærkt imod at få en jurist som opmand, hvilket man begrundede med, at man mente, at han ville lægge for megen juridisk fortolkning i en overenskomst skrevet af ikke-jurister.

Jeg tror dog ikke, man i dag ville gå væk fra det system. Det har virket godt, og uden at forsøge at tillægge andre dårlige motiver, kunne man måske sige, at en arkitekt i hele sit

virke står mestrenes synspunkter nærmere end svendenes, men heri skal ikke lægges, at de tidligere opmænd ikke ville have forsøgt at dele sol og vind så retfærdigt som muligt, og det er vel lige så logisk, at den tabende part i reglen ikke er helt tilfreds.

I 1940 ændrede man voldgiftsretten således, at der blev holdt dagmøder én gang om måneden, for så vidt der var anmeldt sager til behandling, og hermed indførte man det system, at opmanden var tilstede under hele retsmødet. Dette kunne have sine ulemper, idet parterne var betænkelige ved at give tilbud, når opmanden sad i mødelokalet.

Hvis kravet var på 1 krone og mesterens tilbud 50 øre, og svendesiden i voldgiftsretten så tilbød 75 øre, og mestersiden sagde ikke en øre over 50, kunne voldgiftsrettens opmand være tilbøjelig til at sige 62. Hvis omvendt at mestrene tilbød 75 øre, og svendene sagde nej, vi vil have 1 krone, ville det vel være imellem 75 øre og kronen, at opmanden søger at lægge sig. Det er vel nok lidt skematisk, at stille tingene op, men under alle omstændigheder var det svært at nærme sig hinanden, når opmanden skulle være tilstede. Det var opfattelsen dengang. Om frygten har været begrundet, er vel svært at udtale sig om. Systemet har nu virket nogle år og har vel næppe givet anledning til særlig utilfredshed. Ved overgang til dagmøder i 1940 fik forbundet en repræsentant i voldgiftsretten, idet den hidtidige formand for fagforeningen, Blok Sørensen, blev ansat som sekretær i Snedkerforbundet, men som medlem af fagforeningen blev valgt som medlem af voldgiftsretten med den begrundelse, at med Blok Sørensen som i forvejen var medlem af provinsvoldgiftsretten ville det være muligt at få et vist fodslag mellem afgørelserne i de to voldgiftsretter, der dog skulle dømme ud fra den samme priskurant. Ved den lejlighed trådte undertegnede ud af voldgiftsretten, hvor jeg havde siddet i 4 år — ikke nogen

dårlig skole til en gerning, jeg senere kom til at udføre i 13 år som formand for fagforeningen.

Men tilbage til 20'ernes udvikling.

Arbejdsanvisning

I 20'erne forsøgte man at realisere tanken om obligatorisk arbejdsanvisning. Dette havde i mange år stået på bygningsnedkernes ønskeseddel, fordi man var modstander af det slavemarked, der bestod i, at man stod i en lang række om morgenen ved mesterens dør for at høre om arbejde, og han, hvis der overhovedet var brug for folk, pegede nogle få udvalgte ud i rækken, hvorefter de øvrige kunne stille sig op ved en anden arbejdsgivers dør, og i reglen var man ikke særligt velkommen på andre tider end om morgenen. Det befordrede ikke kammeratskabet, og det hele skal ses i lyset af den store arbejdsløshed, der desværre var almindelig. Vi har kendt tider med op til 1100 arbejdsledige medlemmer i Bygningsnedkernes Fagforening, og man hævdede med en vis ret, at ryggene kunne holdes mere ranke, når mesteren måtte ringe til fagforeningen efter arbejdskraften, og det var den, der havde gået længst ledig, som skulle anvises arbejde først. Det er tanker, som vel næppe forstås i dag. Bygningsnedkerne gennemførte faktisk en sådan ordning, men fik dom for at det ikke var lovligt at forhindre folk i at søge arbejde, og mestrene var meget imod anvisning i den form, som svendene ønskede indført — sagen måtte skrinlægges.

I 1936 var der nedsat et udvalg med undertegnede Harry Christensen som formand, der skulle forsøge at skabe en arbejdsanvisning, der kunne godkendes af mestrene og af Snedkerforbundet i Danmark. Vi måtte slås på 2 fronter, dels med mestrene, der afgjort var mod en anvisning, og dels med for-

bundet, som måtte forlange, at provinsens kolleger uhindret kunne søge arbejde i København.

Vi måtte derfor finde frem til et forslag, der ikke udelukkede provinsens kolleger, og som også kunne godtages af mestrene. Et sådant kompromisforslag blev udarbejdet og kom til afstemning i fagforeningen, hvor det faldt på nogle ganske få stemmer, stemmer hvorom der endda kunne være tvivl, idet 4 stemmer ikke udtrykte sig alt for blændende klart, men alle var i øvrigt enige om, at en arbejdsanvisning med omtrent halvdelen af medlemmerne som modstandere i forvejen var dømt til undergang, idet solidariteten var en afgjort forudsætning. En stor del af utilfredsheden med forslaget var, at man havde været nødsaget til at indføre, at mestrene kunne forlange en bestemt mand, hvis de ønskede det, og en sådan mand kunne jo nemt på en eller anden måde gøre en arbejdskraftsøgende mester opmærksom på, at han var ledig. Det blev det sidste forsøg på at få en arbejdsanvisning gennemført, og man kom ikke af med den nedværdigende kø af arbejdssøgende foran mestrenes porte. Med den beskæftigelse, der senere blev opnået, har ønsket fra svendenes side vel heller ikke trængt sig på.

Fagforeningen udvider mod syd og vest

Midt i 30'erne dukker tanken om sammenslutning med snedkerne i Søndre Birk op på begge sider af sydvestgrænsen. Gennem mange år havde Nordre Birk-snedkere været en del af den københavnske fagforening med lokalkontorer i Hellerup, Lyngby, Gentofte, Birkerød, Holte og Hørsholm. I 1936 fik afdelingen besøg af et udvalg af Søndre Birk-snedkere, som ventilerede tanken om en adskillelse fra tømrerne, hvorunder de på daværende tidspunkt var organiseret, og indmeldelse i Bygningssnedkernes Fagforening i Køben-

havn. Man blev hurtigt enig om formen. I 1936 blev lokalafdelingen i Søndre Birk oprettet med kontor i Glostrup, og på en lokal generalforsamling valgte man Chr. Holm som formand, og Bygningssnedkerne i København har aldrig haft grund til at klage over, at bygningssnedkernes område nu strakte sig fra Taastrup til Nivaa, et område der stadig er foreningens virkefelt, og hvor begrebet en uorganiseret svend praktisk talt er ukendt.

Nordre Birk omorganiseres

En række hændelser i birket gjorde spørgsmålet om omlægning af Nordre Birk aktuelt. Bestyrelsen herude havde hidtil haft den sammensætning, at bestyrelsesmedlemmerne boede i de 5 lokale områder, således at formanden for Nordre Birk ledede kontoret i Hellerup, og de øvrige bestyrelsesmedlemmer havde lokalkontorer i de øvrige 5 områder. Arbejdet løb sammen i Nordre Birks hovedkontor i Hellerup.

I 1939 besluttede såvel generalforsamlingen i Nordre Birk som hovedgeneralforsamlingen i København at lægge Nordre Birks område ind under Københavns direkte ledelse, således at man fik et lokalt kontor med underkasserere i Hørsholm, Holte, Birkerød, Lyngby og Gentofte for indbetaling af kontingent og udbetaling af understøttelse.

Disse underkasserere skulle ikke vælges men ansættes af bestyrelsen i København. Til gengæld skulle Nordre Birk-snedkerne på et medlemsmøde så vælge 2 bestyrelsesmedlemmer, der repræsenterede lokalafdelingen i den københavnske bestyrelse, samtidig skulle formanden for den lokale afdeling i Søndre Birk også repræsentere sin afdeling i den københavnske bestyrelse, tidligere havde de 2 lokalformænd haft sæde i bestyrelsen; men uden stemmeret. Senere blev Nordre

Birk yderligere omorganiseret, således at der kun blev 2 underkasserere — 1 i Hørsholm og 1 i Lyngby.

Kammeratskab og hjælpsomhed

Sammenhold og hjælpsomhed sad altid i højsædet i Bygningssnedkernes Fagforening. På et meget tidligt tidspunkt havde foreningen oprettet et arbejdsløshedshjælpefond, et fond som trådte i funktion efter generalforsamlingsbeslutning, og mange er de kammerater, der har modtaget en hårdt tiltrængt håndsrækning af dette fond, når nøden på grund af arbejdsløshed bankede på døren. Man udbetalte i reglen en hjælp til jul, påske og pinse, og ofte yderligere hjælp når trangen var til stede. Det betød meget ofte, at man måtte sætte kontingentet op i nogle uger for at skaffe tilstrækkelige midler til disse hjælpeforanstaltninger, men der var aldrig sure miner blandt de arbejdende kammerater, når de arbejdsløse trængte til en håndsrækning. Dette fond blev senere ændret, idet man i 1938 nedsatte et udvalg, der kom til at bestå af Thygelund, Chr. Thøgersen, Ludvig Frederiksen, Kronborg Nielsen, Hans Chr. Ellegaard og undertegnede Harry Christensen, der fik til opgave at udarbejde regler til en ordning, således at arbejdsledige efter bestemte regler fik udbetalt en månedlig hjælp til husleje. En hjælp der kunne kræves tilbagebetalt.

Disse foranstaltninger skulle afløse jule-, påske- og pinsehjælpen, men disse blev dog hurtigt genindført, således at udbetalingerne ved højtiderne ofte oversteg de årlige månedsydelser.

Det var svære kriseår mellem de 2 verdenskrige, men det var også år, der var præget af sammenhold og kammeratskab.

Nazisterne overtog magten i Tyskland i begyndelsen af 30'erne, og krigstruslerne fremkaldte en følelse af utryghed,

men det skal dog heller ikke glemmes, at netop den socialdemokratiske regering under ledelse af statsminister Stauning udførte et stort politisk reformarbejde i mellemkrigsårene, et arbejde som på trods af de uhyre vanskelige vilkår, der herskede, lagde grunden til den senere udvikling.

Den 9. april 1940 kastede den tyske nazisme krigen ind over vort land, og de danske kapitalister var ikke sene til at benytte sig af de tyske bajoneters tryk til at skaffe sig en ekstra profit på arbejdernes bekostning. Man benyttede sig af besættelsen, den tyske værnemagt til at reducere det dyrtidstillæg, som vi havde opnået i begyndelsen af krigen. Byrderne blev under alsang væltet over på de svageste skuldre, men det var kun begyndelsen. Den 22. juni 1941 kastede den tyske krigsmaskine sig over det kommunistiske Rusland, og det danske politi var med regeringens billigelse parat til at arrestere danske statsborgere. Undertegnede fik sammen med mange andre set de danske fængsler indvendig. Nogle havnede i de tyske koncentrationslejre, mange mistede livet, men efterhånden svejsedes den danske befolkning sammen til modstand, og det blev et temmeligt enigt Danmark, der trådte op mod nazismen, og vi satte vor lid til efterkrigstiden. Vi håbede på store forandringer, og en hel del er vel også sket. I krigsårene kunne der ikke strejkes, og det er vel klart, at man måtte søge at komme igennem denne vanskelige tid med organisationerne i behold, således at disse var intakt, når freden atter var genoprettet. Med freden i 1945 blev arbejdet genoptaget, og i marts 1946 blev der afsluttet ny overenskomst, som kom til at gælde i 2 år.

Bygningsssnedkerne i København stillede store krav og stemte ofte imod overenskomstforslag, fordi man mente, at man ikke opnåede det, man med rimelighed havde krav på, men det lykkedes dog at kæmpe sig fremad.

Maksimallønnen nåede nu op på 168 øre på værksted og 195 øre på bygning, og man besluttede, at priskuranten skulle revideres og fik et tillæg til denne på 3 pct.

Som formand for fagforeningen havde Carl Carlsen afløst Blok Sørensen. I 1945 blev Carl Carlsen væltet ved en urafstemning, og undertegnede Harry Christensen valgtes som formand.

Man besluttede at søge prislisten revideret, gik helt over til metersystemet og opnåede en ny prisliste i et mere moderne format og med betydelige forbedringer.

Materialerne, som det havde været skralt med under krigen, begyndte at komme igen. Byggebehovet var uhyre stort, og man regnede med nogle år med stor beskæftigelse, inden krigens forsømmelser var indhentet, for slet ikke at tale om det vældige genopbygningsarbejde der forestod, ikke alene i vort land men udover det krigshærgede Europa.

Man forudså, at fremtiden ville indebære store tekniske omvæltninger i såvel møbel- som bygningsnedkerfaget, og at man ville blive stillet overfor en strøm af nye materialer, der i mange tilfælde ville erstatte vort gamle materiale — træet. At nye materialer ville kræve ændringer i prislisten er en selvfølge, og det er interessant at se, at i 1945—46 så man fremad mod en udvikling, der ville ændre bygningsnedkerfaget, og det er da også sket, ikke mindst har køkkenmøblerne erobret sin plads i byggeriet, men også mange af de gamle arbejdsformer er afløst af nye. I 1946 fremførte man tanken om arbejdernes medindflydelse på virksomhedernes ledelse, en ting der stadig står i centrum, ligesom man lagde sig fast på den opfattelse, at arbejdsløshedens ødelæggende spøgelse skulle manes i jorden, og menneskets ret til arbejde og til en betrygget tilværelse sikres. Prislisterne blev stadig forbedret, og meget hurtigt kom en ny udgave af prislisten, der blev

efterfulgt af endnu en, og medens disse linier skrives, er den gamle priskurant atter på vej til at blive omformet og moderniseret.

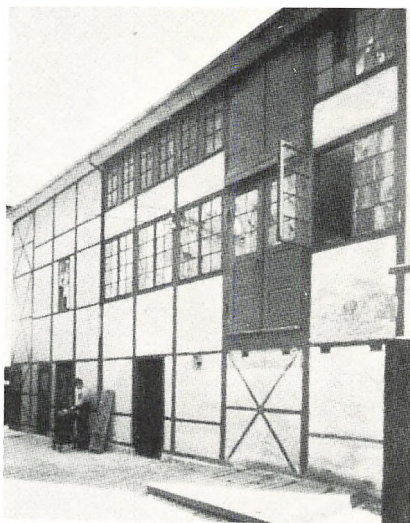
Sideordnet med det faglige arbejde deltog bygningsnedkerne også med stor interesse i det politiske liv, idet man altid havde den opfattelse, at det faglige og politiske arbejde var to sider af samme sag.

Bygnings-snedkernes A/s

Bygnings-snedkerne var tidligt med i den kooperative bevægelse. Under den store lockout i 1899 startede 10 bygnings-snedkere med deres værktøj og høvlebænk et produktionsværksted, der senere blev til Bygnings-snedkernes A/S. Tanken om at producere uden mestrenes medvirken og derved underminere deres magtstilling, var nærliggende, og da svendene var i besiddelse af bænk og værktøj, var det ikke vanskeligt at komme i gang, blot man kunne skaffe materialerne. Det første værksted blev indrettet på Vinkelvej. Arbejdet måtte hver mand selv skaffe sig. Penge var et ukendt begreb i den første tid. Den 11. august 1899 blev selskabet stiftet med en aktiekapital på kr. 25.000,00 fordelt på 25 kroners aktier. Det første repræsentantskab bestod af C. Hougaard, L. Poulsen, J. Christensen, N. P. Hansen, Zachrau, A. Jensen, Hannibald, P. Christensen, A. M. Høghøj og R. Jensen. L. P. Poulsen blev den første bestyrer, og et af de første arbejder, selskabet udførte, var ejendommen på Nordvestvej, det nuværende Rantzausgade — som ejedes af Bygnings-snedkernes Fagforening. Da det kneb med at skaffe plads til maskiner, måtte selskabet den 26. oktober samme år købe Alberts Fabrik på Jagtvej og præsterede en udbetaling på kr. 25.000,00. Der krævedes stadig flere midler, og det blev

*Indgangen til det første værksted,
Vinkelvej 3.*

*Desværre findes der ingen
billeder af selskabets andet
værksted, der lå på
Jagtvej nr. 67—69.*

*Fabrikken i Hillerødgade,
hvor man har haft til huse
fra 1914—1967.*

*Billedet viser portene lukkede
for sidste gang.*

*Bygningsnedkernes Aktieselskabs
nye, moderne fabrik,
Farverland i Glostrup,
der ejes af fagforeningen.*

*Firmaets
nuværende direktør,
Herluf Christensen.*

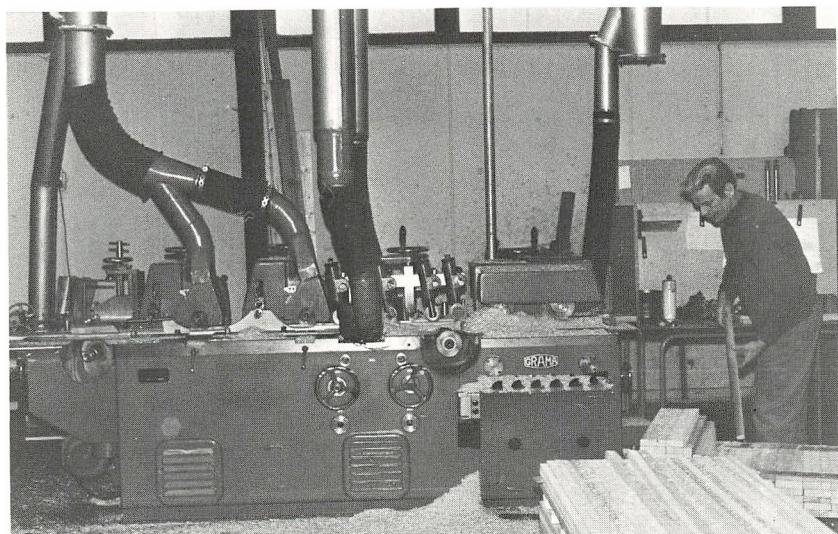
nødvendigt, at fagforeningen tegnede aktier for kroner 40.000 for at afhjælpe vanskelighederne. Der var ingen mangel på arbejde, og i de første år efter århundredskiftet udførte selskabet, der efterhånden havde fået et godt ry, store arbejder for stat og kommune. Dette medførte en mere stabil periode, hvor man anskaffede moderne maskiner, installerede elektrisk kraft og nåede op på en kapacitet, der gjorde det muligt at udføre maskinarbejde for andre firmaer.

I 1908 tårnede vanskelighederne sig op, og da de store byggekraft indtraf, måtte selskabet overtage prioriteter i ejendommen på Guldborgvej, som i dag ejes af Bygningssnedkernes Fagforening. En del tab kunne forretningen ikke undgå, og en ligkisteforretning, man havde oprettet, måtte midlertidigt afhændes for at skaffe likvid kapital.

Samme år døde bestyreren L. Poulsen, og Carl Meyer valgtes i stedet. Han kom til i en vanskelig tid, der gjorde det nødvendigt at nedskrive aktiekapitalen med ca. 15.000 kr. til kr. 20.835.

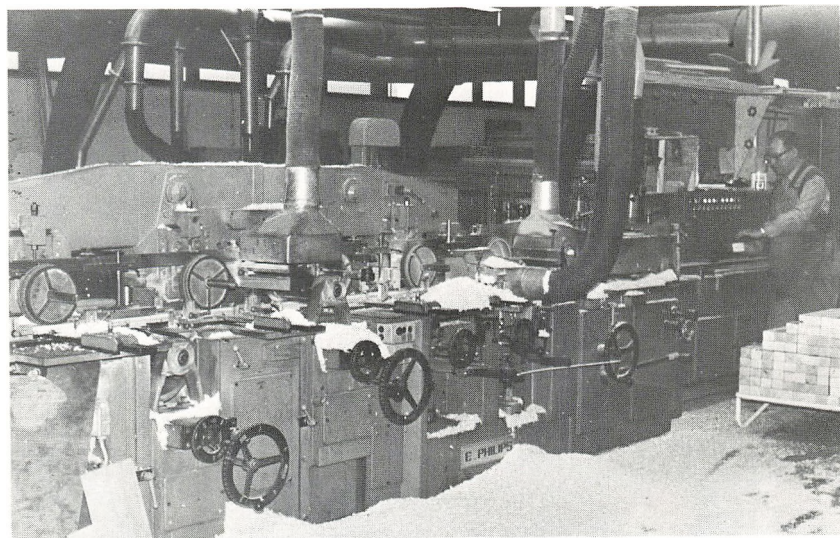
Carl Meyers virketid blev ikke af ret lang varighed. Han trak sig tilbage i 1910 og blev afløst af Carl Møller.

På dette tidspunkt dannedes de første kooperative byggeselskaber inden for arbejderbevægelsen, og aktieselskabet var naturligt selvskrævet til at udføre snedkerarbejdet i disse foreningers byggeri, og da der samtidigt blev udført store arbejder i stat og kommune, bedredes økonomien betydeligt. Det blev nødvendigt at udvide virksomheden. I 1914 flyttede virksomheden til Hillerødgade 30 i lokaler, der ejedes af en virksomhed, som hed »Aurora«. Nye maskiner blev anskaffet, og virksomheden beskæftigede 18 maskinsnedkere og 40 snedkere. I 1918 skete der igen lederskifte, idet Jens Poulsen, der en del år havde virket som konduktør, overtog ledelsen efter Carl Møller. Det gik stadig fremad for selskabet, som i 1918 udvidede sin aktiekapital til kr.

*Fabrikken nye 6-kutter
med maskinsnedker Vang Grounl.*

*Maskinsnedker Gunnar Frederiksen
ved fabrikken 8-kutter.*

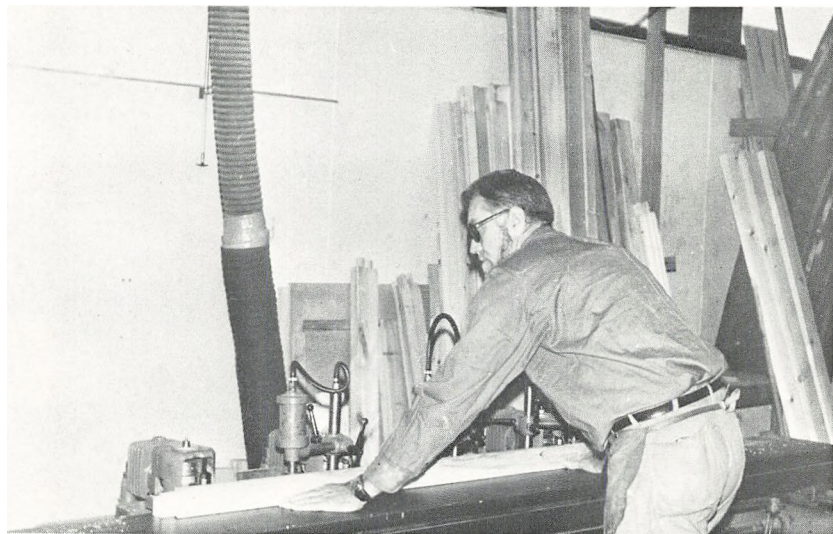
100.000,00. Nye udvidelser fulgte, og i 1936 købte man hele ejendomskomplekset med fabrikken af »Aurora«. Købesummen var kr. 306.000,00. Efter købet udvidedes virksomheden. Grunden på Ørnevej blev købt til trælager, og aktiekapitalen udvidet til kr. 250.000,00.

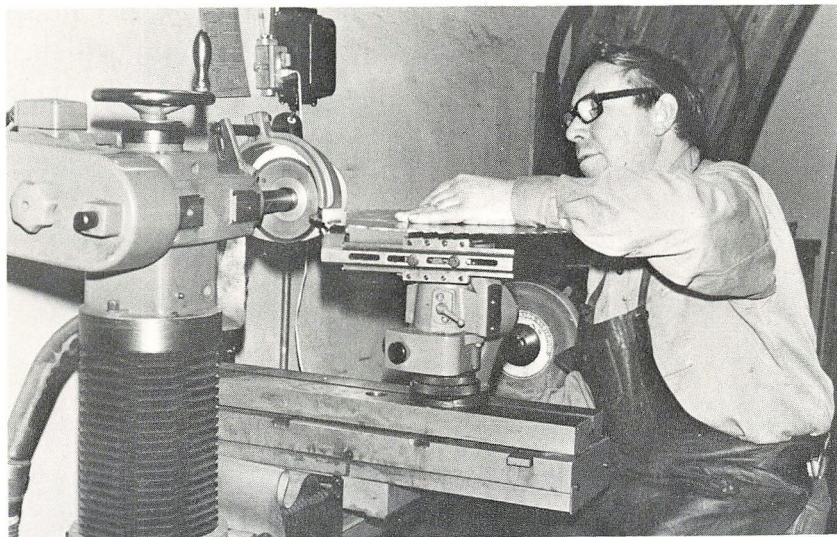
Af store arbejder, som selskabet udførte, kan nævnes snedkerarbejdet på smedenes hus på Gl. Kongevej, Axelborg samt en række af de mest moderne skoler, hospitaler og aldersrenteboliger. Under den 2. verdenskrig udførte man arbejdet på Statsradiofoniens Koncertsal, ligesom Arbejdernes kooperative Byggeselskaber har betroet selskabet store opgaver.

Arbejdsstaben blev nu stærkt varierende. I 1947 beskæftigedes 160 mand på virksomheden, modernisering af lokaler og anskaffelse af bedre maskiner blev påbegyndt, efter at krigen var afsluttet.

Den 1. juni 1946 fratrådte Jens Poulsen som direktør efter

*Maskinsnedker Leo Poulsen
ved beslåningsmaskinen
for indstukne hængsler.*

*Maskinsnedker Børge Pedersen
ved fabrikkens nye savslibemaskine
med diamantslibeskive.*

at have beklædt denne post i 28 år, og den nuværende direktør Herluf Christensen overtog ledelsen.

Man ansatte en driftsleder. Det blev den nuværende redaktør af »Snedker-Tømrer«, Willy Rasmussen. Virksomheden beskæftigede konduktørerne Valdemar Hansen, Laurits Jørgensen og Carl Kraft samt som værkfører Carl Rasmussen, og som formand i maskinsnedkeriet Niels Nielsen.

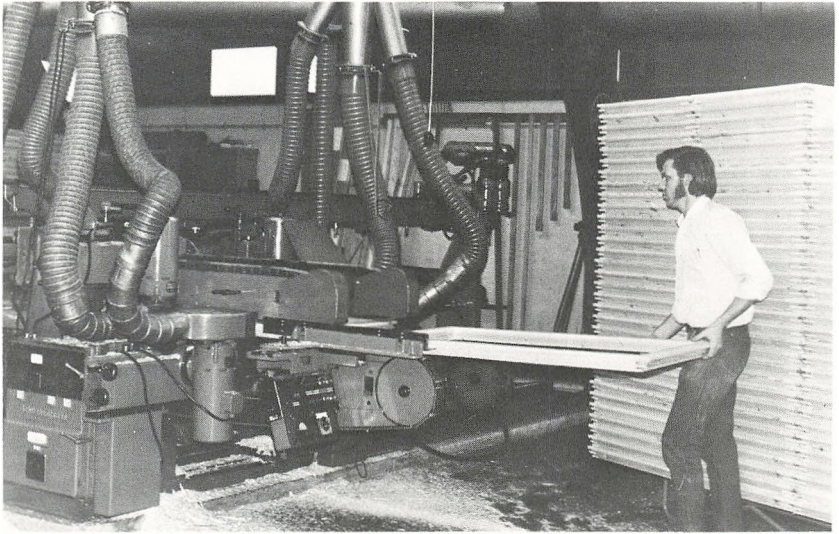
Repræsentantskabet bestod i 1947 af selskabets formand, Niels Ohlsen, Arthur Svendsen, Carl Mathiessen, Axel Petersen, Carl Christensen, Niels Kjær, Ole Laursen og Kronborg Nielsen samt fagforeningsformand Harry Christensen og direktør Herluf Christensen. Bestyrelsen bestod af Niels Ohlsen, Carl Mathiessen og Arthur Svendsen.

Bygningsnedkernes A/S formåede at placere sig i efterkrigstiden som en af bygningsnedkerbranchens førende virksomheder i København. Ud af den beskedne begyndelse i

1899 var der vokset en stor moderne virksomhed, der tidligt oprettede produktionsudvalg for at give arbejderne lejlighed til gennem indsigt i driften at medvirke til produktionens effektivisering, og hvis højeste mål var at skabe billigere byggeri til forbrugerne. Vi skal senere vende tilbage til den videre udvikling.

Bygningsnedker Ib Christensen ved reparationsarbejde.

*En af fabrikkens dobbelte
lappemaskiner betjent af
maskinsnedker Mogens Hansen.*

*Snedkernes tillidsmand Vang Sørensen
(i midten)
i samtale med driftsleder Vang Jensen
(til højre)
og bygningsnedker John Hansen.*

Maskinsnedkerformand Richard Olsen demonstrerer her en af de elektriske transportvogne.

Firmaets ældste medarbejder (i anciennitet) fyrbøder Egil Madsen — Krolle — imellem fagforeningsformand Svend Ellegaard og maskinsnedkerformand Richard Olsen.

Arbejdernes Ligkistemagasin

Bygningssnedkerne viste også på andre måder et friskt initiativ, som har givet stabile aktiver til fagforeningen.

Ligkistemagasinet på Fælledvej er en af disse virksomheder. Forretningen har ikke altid ligget på Fælledvej. Man startede forretningen den 23. februar 1902 med en butik i Blågårdsgade 3. Den første bestyrer blev Carl Hansen, og forretningen blev oprettet i tilknytning til aktieselskabet, som fremstillede kisterne.

Det blev allerede i det første år en succes, og her var det kundernes interesser, der skulle sættes i højsædet. Man ville beskytte familier, hvor dødsfald indtraf, imod at blive præsenteret for ublu priser. Målet var at skabe en smuk bisættelse for så rimelig en betaling som overhovedet muligt, hvilket blev muliggjort ved, at der ikke var private, der skulle tjene, men at virksomheden blot skulle klare sig og give et udbytte, der sikrede dens beståen og videreudvikling.

De store byggekrak efter Alberti-affæren i 1908 bragte også dette aktieselskab i økonomiske vanskeligheder, og det blev nødvendigt midlertidigt at afhænde forretningen for at skaffe penge.

En snedker, Graabæk, fik den overdraget for en kontant udbetaling på kr. 8.000,00, men fagforeningen forbeholdt

sig tilbagekøbsretten inden for et tidsrum på 2 år, ligesom den daværende formand for foreningen, J. Chr. Jensen, og kasserer Peter Christensen blev valgt som kontrahenter og udøvede en vis indflydelse på driften.

I 1910 blev forretningen tilbagekøbt med Snedkerforbundets hjælp, og da ligkistesnedkernes fagforening, som dengang eksisterede som en selvstændig fagforening, lå i permanent krig med en ligkisteforretning, »Semler og Pedersen« på Vesterbro, rykkede bygningsnedkerne dem til undsætning og lejede en butik på Vesterbros Torv, som åbnede i 1911 med snedker Malmgreen som bestyrer.

Senere blev der mulighed for at rykke konkurrenten endnu nærmere. Forretningen blev flyttet til Saxogade 4. Carl Hansen, der var bestyrer for hovedforretningen, trak sig tilbage i 1914, og A. Olsen trådte til.

I 1913 erhvervedes ejendommen på Fælledvej 5, og i stedet for i Blågårdsgade påbegyndtes den nuværende forretning her den 6. december 1930.

Forretningen på Vesterbro var ikke noget strålende aktiv. Den gav således i 1928 kun et overskud på kr. 11,23, og under disse omstændigheder mente bestyrelsen det ikke forsvarligt at fortsætte denne. Den ophørte med at eksistere fra nytår 1934, senere drev man en filial i Valby, men det udvidede heller ikke salget væsentligt, men satte udgifterne op, den blev derfor opgivet.

Forretningen på Fælledvej blev bortset fra enkelte år et godt aktiv for Bygningsnedkernes Fagforening, og er det stadig.

Det er ikke småpenge, der i tidens løb er omsat.

Repræsentantskabet består af 25 repræsentanter, hvoraf fagforeningsbestyrelsen er selvvalgt sammen med den til enhver tid værende direktør for Bygningsnedkernes Aktieselskab og formanden for fagforeningen.

*Forretningsfører for
Arbejdernes Ligkistemagasin,
Jørgen Fals.*

*Arbejdernes Ligkistemagasin,
Fælledvej 5, København,
der ejes af fagforeningen.*

Bestyrelsen for selskabet består af 3 mand med fagfor-
eningsformanden som formand. I 1944 afgik bestyrer Olsen
ved døden, og afdelingens tidligere hjælpekasserer Axel
Petersen blev ansat som forretningsfører og førte forretning-
gen videre efter de bedste traditioner.

I 1957 døde Axel Petersen, og Niels Jørgen Petersen blev
forretningsfører. Han virkede, indtil han i 1965 på grund af
sygdom måtte trække sig tilbage, og hans efterfølger blev
den nuværende forretningsfører Jørgen Fals.

Bestyrelsens formand er for nærværende Svend Ellegaard,
og bestyrelsesmedlemmerne er: Simon Jacobsen og Erling
Leth Jacobsen.

Efterkrigstiden

1945 blev et begivenhedsrigt år. Krigen var slut. Meget havde været vanskeligt. Det ligger uden for denne bogs rammer at vurdere stemningen i sin helhed i den danske befolkning, men én ting var dog iøjnefaldende.

Modstanden mod Hitler og nazismen var ikke særlig stor i de første krigsår. Der var vist flere, end vi holder af at tro, som af forskellige grunde var på den forkerte side. Først da krigslykken for Hitler vendte i den russiske fimbulvinter, fik mange kolde fødder. Modstandsbevægelsen blev officielt bekæmpet i de første krigsår, ja, man havde endda opfordret til at angive danske sabotører, og dansk politi havde jagtet frihedskæmperne, men nu havde et flertal efterhånden vendt sig mod tyskerne og mod forsoningspolitikken såvel som mod arrestation af landsmænd, men der er ikke besættelsestidens historie, der her skal skrives, kun at 1945 kom med fred og for Danmarks vedkommende med ærefuld fred, ikke mindst på grund af frihedsbevægelsens indsats og ofre.

Man kunne atter vende tilbage til demokratiske tilstande.

I Bygningssnedkernes Fagforening havde samarbejdet lidt skår i krigens år.

Der var næppe folk i ledelsen, som på noget tidspunkt var nazister, men der var sikkert folk, der regnede med muligheden for nazisternes sejr, og som ventede, at man kunne komme til at opleve et Europa styret af Hitler og forudså, at man kunne komme til at indrette sig herpå.

Krigslykken vendte. Efterhånden blev det klart, at Hitler ville tabe krigen, og kampen for demokrati fik forøget kraft, men utilfredsheden med den linie, man havde ført under krigen, og ikke mindst med det dårlige samarbejde i fagforeningsledelsen, resulterede i, at fagforeningens formand Carl Carlsen i august 1945 blev væltet.

Oppositionen rykkede ind i bestyrelsen, og Harry Christensen blev som nævnt den 15. oktober 1945 valgt til formand med stor majoritet.

Skeptikere spåede ham en meget kort periode som formand. Nogle højst 3 måneder, og nogle sagde højst 1 år.

Det skulle gå anderledes.

Der gik 13 år, og en reformperiode for fagforeningen begyndte. Der blev rettet ved mangt og meget, og Harry Christensen slap først fagforeningens ror, da han med bestyrelsens godkendelse og generalforsamlingens billigelse modtog stillingen som næstformand i Snedkerforbundet fra nytår 1959, dette efter den daværende formand Carl Nielsens og hovedbestyrelsens ønske med henblik på, at man ønskede Harry Christensen som formand for forbundet, når Carl Nielsen 2 år senere på grund af alder skulle forlade sin post.

Den efterfølgende kongres fulgte hovedbestyrelsens forslag og valgte Harry Christensen enstemmigt med akklamation som forbundsformand.

Forbundets hidtidige næstformand Viggo Svane var valgt som leder af Arbejdernes Oplysningsforbund.

Noget af det første, man tog fat på efter krigen, var kampen mod maksimaltimelønnen, som på det tidspunkt var 168

øre pr. time på værksted og 182 øre pr. time på bygning plus dyrtidstillæg, og denne fastlåsning af timelønningerne satte man hårdt ind imod. Det lykkedes lidt efter lidt at gøre maksimallønnen til en faktisk minimallønn, således at den personlige timeløn kom til at ligge væsentligt over og kom til at stå i forhold til indtjeningsmulighederne på akkord.

Bygningsssnedkernes Fagforening havde en anden opfattelse af timeløn end det øvrige område i forbundet, idet man rundt i landet og hos møbelsnedkerne i København havde forskellig løn alt efter den enkeltes ydeevne, medens man i Bygningsssnedkernes Fagforening som hovedregel havde samme løn for alle på en bygning eller et værksted.

Maksimaltimelønnen var nu altså blevet en faktisk minimallønn, hvilket var en gevinst, eftersom minimallønnen for møbelsnedkere i København og snedkere i det øvrige land var 123 øre pr. time.

Til såvel timeløn som akkord havde man på daværende tidspunkt — altså i efteråret 1945 — 73,15 øre pr. time i dyrtidstillæg. Det gik ikke helt stille af med at slippe maksimallønnen.

Der stod store bråvallaslag rundt omkring på værkstederne, men man rokerede med arbejdskraften. Ville mestrene ikke makke ret, forlod svendene lidt efter lidt virksomheden.

Man ville ud af den bås, som maksimallønnen var. En af de sidste skanser, der faldt, var Laurids Andersens værksted på Guldborgvej. Fra nogle og tyve var svendenes antal sunket til 3—4 stykker.

Han tilkaldte formanden, altså undertegnede, som måtte beklage ikke at kunne standse flugten, og det er vel nok blevet gjort på den samme måde, som Rane Johnsen brugte i Finnerup Lade.

Vi måtte indtage det standpunkt, at svendene havde ret til at søge hen til de arbejdspladser, hvor de kunne tjene mest.

Laurids Andersen udtalte med vemod, at nu havde han kunnet overholde overenskomsten gennem hele sit liv, og skulle nu se sig nødsaget til at give op. Han nedlagde værkstedet nogle år senere, men dog næppe af denne grund.

Laugsformand Georg Jensen rasede, men uden resultat. Hvis man ikke havde kendt sammenholdets værdi før, havde de hårde vilkår under krigen lært os dette til fuldkommenhed.

Sammenholdet var perfekt.

Priskuranten — bygningsnedkernes hjertebarn — var forældet.

Man gik i gang med en revision og en ny prisliste, hvor man i øvrigt sagde farvel til alen og tommer, og de facto gik over til metersystemet, blev udarbejdet og trådte i kraft oktober 1948.

Bygningsprislisten »Koranen«, som ellers havde været i kvartarkformat, blev nu udført i lommeformat.

Den var resultatet af et par års forhandlingsarbejde og indeholdt væsentlige forbedringer, hvilket også var tiltrængt, da den skulle afløse prislisten fra 1936, som måtte siges at være blevet forældet, selv om en hel bog med voldgiftskendelser supplerede den.

Allerede i 1952 — altså 4 år efter — reviderede og forbedrede man atter prislisten, og den blev yderligere udbygget, men udviklingen gik stærkt.

1958 udkom en ny, stærkt revideret udgave og i det nuværende format. Denne levede til 1964, hvor den nuværende prisliste blev udarbejdet og godkendt, men faget og produktionen udviklede sig stadig videre, og en hel ny form for prisliste er i dag under udarbejdelse.

Den er ikke helt færdig og skal heller ikke anmeldes i dette skrift.

Tilbage til årene efter krigen!

I 1947 holdt foreningen sin 75 års fødselsdag. Den blev holdt i KB-hallen, som kunne tage ca. 4000 gæster. For så vidt jeg erindrer, var vi over 3000. Alle fik smørrebrød, øl og snaps. Man udleverede kort med påtrykt værdi til alle gæster, og vi festede det bedste, vi havde lært.

Hjalmar Kofoed spillede med 38 mand, og ved hjælp fra musikere fra Det Kongelige Kapel på de udslaggivende poster, formåede Hjalmar Kofoed at opføre Tjajkovskijs 1812 ouverture uden forudgående prøve.

Bifaldet var stort. Festen foregik med kantate og recitation, og en lang række af landets bedste kunstnere bidrog til underholdningen. Man havde mange gæster, politiske og faglige, ja helt fra Sverige, samt fra vore modstående organisationer, men var stemningen varm, var lokalet til gengæld iskoldt.

Det kneb med brændsel i Danmark i disse år, og der var mange frostgrader uden for.

Vi havde aftalt en leje på 4.500 kroner med et ekstra beløb for hver grad, det blev under frysepunktet, men selv værtens gode vilje og vore penge havde kun formålet at få temperaturen op til 8 grader, da underholdningen begyndte. Den nåede op på omtrent 15, da underholdningen var slut, men så kom øl og snaps og dans, og det satte temperaturen de nødvendige grader op.

Taxabiler var et næsten uopnåeligt mål, og hjemturen foregik for de flestes vedkommende fra KB-hallen til fods.

Bestyrelsesmedlemmerne vandrede med blomstergaverne på hovedet eller i favnen, men ak og ve den hårde frost forvandlede det meste til støv, men det havde været en dejlig aften.

Den havde kostet 54.000 kroner incl. det beløb, som vore ældre og syge fik i dagens anledning, men Arbejdernes Ligkistemagasin og Bygningssnedkernes Aktieselskab hjalp med

det økonomiske, så dette problem blev klaret uden større vanskeligheder.

Vi kunne også fortælle om 80 års jubilæet, der blev holdt i det gamle Folkets Hus på Enghavevej i 3 på hinanden følgende dage.

Det blev billigere end den ene dag i KB-hallen, men dette er jo i øvrigt ikke en kavalkade over fester.

På kongressen i 1950 røg undertegnede Harry Christensen ud af hovedbestyrelsen ved hjælp af intriger.

Han var for rød!

Denne begivenhed blev efterfulgt af nogle stormende generalforsamlinger, hvor lokalet var fyldt til bristepunktet.

Bølgerne gik meget højt.

Man forlangte fagforeningen udmeldt af Snedkerforbundet.

De, man følte, havde svigtet, blev sat af med brask og bram men indsat igen på forbundets foranledning ved hjælp af kongens foged.

Bølgerne gik som sagt højt, og kun formanden, Harry Christensens besindige optræden og sans for, at sammenholdet i Snedkerforbundet var en ubetinget nødvendighed, hvis man skulle videre frem, sejrede til sidst.

Gemytterne faldt til ro, men uden denne besindighed var bygningsnedkerne kommet til at stå uden for Snedkerforbundet. I hvor mange år kan ingen sige. Det havde været galt!

Det var og er samling og ikke splittelse, der skal til.

I 1955 valgte forbundets kongres da også Harry Christensen ind i hovedbestyrelsen igen, og sårene er forlængst lægt.

Er farven siden blegnet? Jeg ved det ikke, jeg synes det ikke selv, men politisk er der jo sket et eller andet i årenes løb.

Ingen og intet er vel evigt, alt er underkastet udviklingens lov.

Hvor foreningens første kontor var har aldrig kunnet opklares, men man ved, at det på et tidspunkt lå i Ravnsborggade og herefter i vor egen ejendom i Sct. Hansgade.

Vi havde fra begyndelsen ikke den plads, vi har nu.

Restauratør Klyver Hansen — senere Sct. Hans Torv — som havde Promenadecafeen på Dyrehavsbakken, drev restaurant i den nuværende kontrolkælder og boede i stuen til venstre. Han mistede restaurationen i kælderen under dramatiske omstændigheder. Hvert år holdt foreningen skovtur for de gamle og arbejdsløse til Bakken. Man spiste hos Klyver, orkestret spillede, men på den sidste af disse skovture havde nogle gemytlige svende hentet Pjerrot, som beredvilligt gerne ville optræde for de gamle og arbejdsløse, men det passede ikke den stormægtige Klyver Hansen, at en lille-bitte konkurrent skulle optræde i hans lokale, og hver gang Pjerrot ville sige noget fra tribunen, beordrede Klyver Hansen orkestret i gang.

Dette bevirkede, at svendene udvandrede. Bestyrelsen sad alene tilbage, og der blev mandagen efter indsamlet underskrifter på, at man ønskede Klyver Hansens lokaler til kontrolkælder.

Dette blev vedtaget, og så lille en begivenhed skulle der altså til for at lukke en i øvrigt blomstrende restauration, men med sandheden i ære skal det siges, at Klyver Hansen vel aldrig har solgt så mange øller om dagen, som der ofte blev konsumeret, efter at kælderen blev til kontrolkælder, men der var jo også mange om det, og kunderne var tvangsindlagt.

Mange har vel misundt de arbejdsløse denne øl men glemte, at denne stund iblandt kammerater var et lyspunkt i en tilværelse, hvor det næsten var umuligt for dem, der var lukket ude, at komme i arbejde.

Kontoret var fra begyndelsen kun i den nuværende stue-

etage. Bestyrelsesmødelokalet var det nuværende venteværelse.

Formandens kontor var det nuværende kassererkontor — pladsen var trang.

Allerede i 30'erne havde man oprettet opmålerkontor, og ved Klyver Hønsens fraflytning fik opmålerne kontor i lejligheden til venstre og spiserum i det lille rum over butikken, hvor man ikke kunne stå oprejst, hvis man havde en højde som den nuværende kasserer.

I slutningen af 40'erne flyttede man formands- og næstformandskontoret over på den anden side af trappen.

Der var nu kun en opmåler tilbage, og han fik kontor, hvor kassererkontoret nu er.

Ved at skille de faglige kontorer fra de økonomiske opnåede man, at disse kontorer bedre kunne have konsultation på forskellige tider uden at genere arbejdet for hinanden.

Omkring 1950 lykkedes det at få lokalerne til gaden på 1. sal, hvor det nuværende bestyrelsesværelse er indrettet.

De samme møbler står der endnu, og foreningens ældste fane blev indrammet i lufttæt rum, da den ellers simpelthen ville forstøve, og den smykker den dag i dag bestyrelsesværelsets ene endevæg.

Denne fane har vajet over begivenhederne i Bygningsnedkernes Fagforening igennem første del af de 100 år.

Samtidig med bestyrelsesværelset blev trappen til 1. etage inde i lokalerne etableret, og i begyndelsen af 50'erne lykkedes det at få de nuværende lokaler på resten af 1. salen over kontorerne fri, og foreningens kontorer havde da fået den nuværende form.

Da formanden, næstformanden og opmåleren blev flyttet til 1. sal, kunne lejligheden til venstre atter lejes ud.

Som tidligere nævnt havde vi lokalafdelinger i Nordre og Søndre Birk. I Søndre Birk kun med ét indbetalingskontor.

I Nordre Birk havde foreningen kontor på Hellerupvej, men også med indbetaling af kontingent og udbetaling af understøttelse hos de lokale bestyrelsesmedlemmer i Birkerød, Hørsholm, Holte, Lyngby og Gentofte.

Nordre Birk afdeling blev nedlagt i 30'erne, og Bygnings-snedkernes Fagforening fik i stedet filialkontorer i Hørsholm og Lyngby, medens lokalafdelingen i Søndre Birk blev bevaret noget længere, men også senere ændret til ét indbetalingskontor, som også udbetalte understøttelse til de i Søndre Birk tilsluttede medlemmer. Formanden virkede iøvrigt som formandens assistent i hovedafdelingen i København.

I dag er begge disse former ændret væsentligt, men det ligger uden for denne histories rammer at beskrive den nuværende organisationsform.

Denne bog er historie.

Der var engang, da man måtte overnatte på stedet, hvis man arbejdede længere væk end Femvejen. Nu er afstandene blevet kortere ved hjælp af den trafikale udvikling.

Allerede i 1955 fødtes tanken om en sammenslutning med Dansk Tømrer-Forbund, og denne bogs forfatter skrev en artikel i 1955.

I artiklen opfordrede jeg stærkt til en sammenslutning mellem snedkere og tømrere i Danmark.

Denne artikel gav anledning til, at vi drøftede dette spørgsmål med daværende formand for Snedkerforbundet Niels Madsen og på Bygningssnedkernes Fagforenings kontor. På kongressen i 1955 stillede Marius Mørk på fagforeningens vegne forslag om, at man optog forhandling med Dansk Tømrer-Forbund om en sammenslutning.

På kongressen var der forslag fremme om en sammenslutning med Træindustriarbejderforbundet i Danmark, men dette spørgsmål gled i baggrunden, idet kongressen besluttede, at der skulle forhandles med Dansk Tømrer-Forbund

først, idet man med rette frygtede, at skete der en sammen-slutning med Træindustriarbejderforbundet i første række, ville man for stedse forhindre en sammenslutning mellem snedkere og tømrere.

Det tog nogle års arbejde med nogle kongresser i såvel Snedkerforbundet som i Dansk Tømrer-Forbund og med mange og lange udvalgsmøder, men ideen, der blev fostret i Bygningsssnedkernes Fagforening, bar frugt, og Snedker- og Tømrerforbundet er i dag en realitet og en realitet, der kan bygges videre på, idet vi betragter dette som begyndelsen til en stærkere og bedre struktur i dansk fagbevægelse.

Man kæmpede sig stadig frem

Gennem tiderne opnåedes forskellige forbedringer til overenskomsterne, men da dette skal være en beretning over 100 år, må man naturligvis tegne med en bred streg.

Bygningsssnedkerne stemte ofte imod overenskomstfor-slag, selv om disse indeholdt væsentlige forbedringer, når man følte, at man burde have opnået mere. Utilfredsheden er verdens største klenodie. Havde vi været tilfredse, havde vi stadig boet i jordhuler.

I 1948 blev det ved overenskomsterne fastslået, at der skulle nedsættes et udvalg, der skulle træffe foranstaltninger til imødegåelse af en eventuel nedgang i beskæftigelsen, og som også skulle beskæftige sig med forbundenes krav om forkortelse af arbejdstiden.

Dagpenge ved ulykkestilfælde fastsattes i 1948 til kr. 3,00 pr. dag plus kr. 1,50 i dyrtidstillæg, dog ikke for de første 3 dage, men man skal erindre sig, at der dengang var en læn-gere periode, inden den offentlige ulykkesforsikring satte ind.

I øvrigt gav overenskomsten en række forbedringer til

prislisten m. m., men som sagt, bygningsnedkerne stemte nej med 549 stemmer og ja med 451 stemmer.

I 1950 forhøjedes feriebetalingen fra 4 til 4½ pct., og ferien var maksimalt 14 dage. Timelønnen for bygningsnedkere steg med 9 øre, og der blev gennemført forskellige tillæg til prislisten, som i øvrigt generelt blev forhøjet med nogle procent til de enkelte afsnit. Der blev også gennemført nogle forbedringer for opbæring af materialer, men forslaget var ikke tilfredsstillende.

Bygningsnedkerne forkastede med 1148 stemmer mod 309. I hele forbundets område forkastede medlemmerne med 6977 nej-stemmer mod 1114 ja-stemmer.

Hovedbestyrelsen havde enstemmigt anbefalet at stemme nej.

1952 opnåede man 3 ugers ferie med 6,5 pct. i feriegodtgørelse, forhøjelse af personlige lønninger med 11 øre, forbedring af tillidsmandsreglerne og forskellige forbedringer til bygningsprislistens forskellige afsnit.

Her vedtog bygningsnedkerne forligsmandens forslag med 978 ja-stemmer mod 434 nej-stemmer.

1954 opnåede man en delvis dækning for skæve helligdage på kr. 25,00 pr. dag, 2 til 3 pct. tillæg til bygningsprislisten, og bygningsprislisten blev uden tillæg og fradrag gældende for provinsen, hvilket indebar en betydelig forbedring for vore provinskolleger, og godtgørelsen for ulykkestilfælde blev forhøjet med kr. 1,50 pr. dag til kr. 6,00 pr. dag.

Bygningsnedkerne vedtog forslaget med 1104 ja-stemmer mod 355 nej-stemmer.

1956 blev et bevæget år.

Det havde været svært at komme igennem med overenskomstforhandlingerne for hovedkravenes vedkommende, og dog blev resultatet ved forligsmandens hjælp vel ikke så ringe.

Bygningssnedkernes daværende maksimalløn blev forhøjet med 22 øre pr. time.

Der blev gennemført væsentlige forbedringer af bygningsprislisten. Daggenge ved ulykkesforsikring blev fordoblet, og der blev nedsat et udvalg til at udarbejde regler for dagpenge i sygdomstilfælde. Her blev grunden lagt til den nuværende dagpengeordning i sygdomstilfælde.

Arbejdsgivernes hovedkrav var fejlet af bordet, men alligevel var bygningssnedkerne ikke tilfredse og forkastede med 1312 nej-stemmer mod 470 ja-stemmer. Formanden og bestyrelsen havde også anbefalet at stemme nej, men Snedkerforbundets hovedbestyrelse anbefalede at stemme ja med 18 stemmer mod 6, og et formandsmøde i forbundet anbefalede forslaget med 73 stemmer mod 30, men alligevel blev resultatet, at Snedkerforbundet som helhed forkastede med 5367 stemmer mod 3613.

35 forbund forkastede, og 20 forbund vedtog forslaget. Situationen var truende. Det kunne være blevet en storstrejke.

Daværende statsminister H. C. Hansen greb ind og ophævede mæglingforslaget til lov. Der kom nu nogle bevægede dage med kæmpedemonstrationer. Arbejdet blev spontant nedlagt, og slotspladsen foran Christiansborg var sort af mennesker.

Bygningssnedkernes bestyrelse havde anbefalet at stemme nej, generalforsamlingen ligeledes, og at stemningen var ophidset er vel forståeligt. En gruppe af medlemmer mødte op på formandens kontor og forlangte fanen udleveret, altså undertegnede som man ville have med til Christiansborg. Formanden nægtede at udlevere fanen. Kontoret var stopfyldt af folk, som efterhånden indtog en noget truende holdning. Man kunne ikke finde fanen, og man drog ned til kasserer Edvin Lindersen, gennemsøgte hans kontor, men fandt ikke fanen.

Han havde gemt den under spisebordet på nogle stole.

Man drog derefter afsted med foreningens emblem udskåret i krydsfiner som standard.

Når vi ikke ville deltage i demonstrationen, var det, fordi den blev rettet mod vor egen statsminister, som uden tvivl i den givne situation havde gjort det rigtige.

En kollega, der var med i demonstrationen, udtalte på forespørgsel, om han ønskede, der skulle være konflikt, at det gjorde han ikke, men han ønskede at protestere, og det var nok sagen.

Begivenhederne blev efterfulgt af en stormende generalforsamling i Studenterforeningen, som var fyldt til sidste plads. Jeg skønner, at der var ca. 1100 til stede.

Man vedtog mod min indstilling en protestresolution til regeringen, og selv besindige socialdemokrater rev deres medlemskort i stykker, men på trods af, at formanden, undertegnede, var omtrent ene om at anbefale at slå koldt vand i blodet, lykkedes det ikke at dæmpe gemytterne.

Resolutionen blev som sagt vedtaget, men ingen forsøgte at stille mistillidsvotum, hverken til formand eller bestyrelse.

Nå, verden gik atter snart sin gang, og episoden blev glemt.

I 1958 gennemførte vore jernsnedkere en nedsættelse af arbejdstiden i en 3-årig overenskomst med én time pr. år, således at arbejdstiden med udgangen af de 3 år ville være 45 timer pr. uge, og den 3-årige overenskomst var betingelsen for at få gennemført arbejdstidsnedsættelsen. Som kompensation for den nedsatte arbejdstid betaltes der for det første år 10 øre pr. time og for de 2 efterfølgende år 11 øre pr. time samt 1½ pct. til akkorderne pr. år i de 3 år, hvor dyrtidstillægget ikke var indregnet. En del af jernsnedkerne var medlemmer af Bygningssnedkernes Fagforening.

For øvrige medlemmer af Bygningssnedkernes Fagforening

gjaldt, at arbejdstiden blev nedsat til 45 timer pr. uge fra den 1. marts 1959, altså 3 timer på én gang, og som kompensation herfor blev alle akkordpriser og bygningsprislisten forhøjet med 6,6 pct.; alle timelønninger med 33 øre, og med det, der opnåedes til prislisten, var overenskomsten vel ikke så ringe endda, og bygningsnedkerne vedtog med 511 ja-stemmer mod 268 nej-stemmer.

1961 forhøjedes den daværende maksimalløn med 45 øre pr. time, og personlige timelønninger med 30 øre pr. time. Forligsmandens mæglingsforslag gav 15 millioner kroner til fordeling indenfor akkordområderne i de 6 afstemningsgrupper, hvilket for vort vedkommende gav 5 pct. tillæg til bygningsprislisten — mindre til andre — i forhold til, hvad der var opnået enighed om i forvejen.

Søgnehelligdagsbetalingen blev hævet med kr. 5,00 pr. dag, og dyrtidstillægget var nu nået op på 213 øre pr. time.

Dette år blev der nedsat et udvalg, der skulle udarbejde forslag til ATP-ordningen.

Sin natur tro var Bygningssnedkernes Fagforening ikke tilfreds, og stemte nej med 963 stemmer mod 447.

Man stemte nu i tre grupper indenfor forbundet.

Vore jernsnedkere vedtog med 781 stemmer mod 530, møbelsnedkerne med 2258 stemmer mod 869 og bygnings-snedkerne for hele landet med 2186 mod 1179.

1963 gav os helhedsløsningen, idet arbejdsgiverne ikke var til at drive til indrømmelser, og selv om det var den almindelige opfattelse, at parterne selv skulle løse overenskomstspørgsmålene, vedtog fagets hovedbestyrelse en resolution, som takkede Socialdemokratiet, fordi man greb ind, og det resultat, som opnåedes, gjorde vel nok arbejdsgiverne lidt mere betænkelige ved at fortsætte nej-politikken.

Det ligger uden for denne bogs muligheder i detaljer at gå ind på dette lovkompleks, men der blev opnået væsentlige

forbedringer, som på baggrund af lovkomplekset af Overenskomstnævnet blev fastsat således, at dyrtidstillægget blev 258 øre pr. time. Minimallønnen incl. dyrtidstillæg blev 548 øre pr. time. Dyrtidsreguleringen blev fremover sat til 15 øre for hver 3 points, pristallet steg eller faldt med udgang i januar kvartal 1963 = 100.

Alle tidlønninger blev hævet med 11 øre pr. time, og ferielønnen hævet fra 6,5 til 7,25 pct.

1965 forhøjedes minimallønnen med 41 øre pr. time, personlige lønninger med fra 15 til 30 øre pr. time, alt efter den personlige fortjeneste.

Overenskomstforslaget var en totrinsraket, idet det indebar, at arbejdstiden fra 1. marts 1966 skulle nedsættes med 1 time til 44 timer pr. uge med en kompensation på 15 øre pr. time.

Minimallønnen forhøjedes med 18 øre pr. time til 349 øre plus kompensation for nedsat arbejdstid plus det til enhver tid gældende dyrtidstillæg, og den personlige timeløn forhøjedes fra 10 til 18 øre pr. time. Der var i øvrigt små forbedringer til prislisten.

I 1967 forhøjedes minimallønnen med 32 øre pr. time, og dyrtidstillægget var nået op på 354 øre, således at minimallønnen nu var 750 øre pr. time.

Der blev givet tillæg til de personlige lønninger på 15 øre pr. time.

Dyrtidsreguleringen steg fra 15 til 20 øre pr. time, og i overenskomstperioden, nemlig 1. januar 1968, skulle søgnehelligdagsbetalingen ændres fra kronebeløb til 3 pct. af al ferieberettigende løn.

De personlige lønninger steg fra 12 til 22 øre, og man vedtog at forhandle bygningsprislisten med henblik på en modernisering, som tidligere er omtalt.

Dagpenge under ulykkestilfælde hævedes fra 12 kr. til 35

kr. pr. dag, og man vedtog at forhandle en kørepengeordning i overenskomstperioden, og arbejdstiden skulle nedsættes med $1\frac{1}{2}$ time til $42\frac{1}{2}$ time pr. uge fra 1. juni 1968 med 30 øre pr. time i kompensation.

Bygningssnedkerne vedtog forslaget med 590 ja-stemmer mod 260 nej-stemmer.

I 1969 forhøjedes minimallønnen med 73 øre pr. time, og de personlige timelønninger fra 73 og ned til 25 øre pr. time efter en skala og i det 2. overenskomstår med yderligere 15 øre til de personlige timelønninger samt fra den 1. september 1970 nedsættelse af arbejdstiden med $\frac{3}{4}$ time til $41\frac{3}{4}$ time pr. uge med 19 øre pr. time i kompensation.

Vi er nu nået ind på nutiden, så jeg vil ikke gå i yderligere detaljer.

Overenskomstforslaget blev vedtaget med 530 stemmer mod 396.

Priskurantrevisionen

Ved undertegnede Harry Christensens afgang til forbundet i 1959 blev Marius Mørk formand for fagforeningen og virkede indtil oktober 1964.

Det var netop i Marius Mørks periode, at man sammen med forbundet gennemførte en stor priskurantrevision, hvilket bevirkede, at Marius Mørk igennem ca. 2 år måtte bruge 4 dage om ugen på dette arbejde, og derfor i stor udstrækning måtte overlade det daglige arbejde til næstformanden Otto Stenberg.

Marius Mørk stolede blindt på Stenberg. Mange havde advaret ham, men på trods af Marius Mørks egen tiltro kom han tilkort ved, at Stenberg stillede sig op som formand imod ham, og benyttede sig af, at medlemmerne ikke kendte ret meget til den nye priskurant, og i sandhedens interesse må

det vel siges, at Marius Mørk var stædig og ikke ville efterkomme medlemmernes ønske om en generalforsamling, hvor man kunne høre noget mere om, hvad den nye prisliste indeholdt. Prislisten kunne jo givetvis ikke sendes ud til urafstemning, da det ville forudsætte, at man i forvejen trykte et eksemplar til hvert medlem, og at disse skulle have tid til at gennemlæse dette, hvilket ville have været en umulig procedure. Marius Mørk havde selv forudset, at det ville give vanskeligheder med en prisliste gældende for hele landet, hvor man i København ved hjælp af særaftaler, og det skal siges på grund af en meget stor indsats på arbejdspladserne — havde opnået priser på arbejdet, som lå langt over priserne i den gamle prisliste, men man hævdede det overenskomst-mæssige grundlag, og det skulle snart vise sig, at Marius Mørks indsats i samarbejde med forbundssekretær Carl Olsen var et godt stykke arbejde, som bygningsnedkerne endda slet ikke var så utilfredse med, men Marius Mørk var faldet.

Han var en skuffet mand, og det skulle ikke blive så mange år, der blev forundt Mørk at leve i. Han afgik ved døden den 12. maj 1970.

Otto Stenberg afløste altså Mørk i 1964, og han kom til som stor optimist, idet han forklarede generalforsamlingen, at man blot overfor mestrene udtrykker sine ønsker, så kom man let og elegant igennem med bedre overenskomster.

Så let og elegant gik det nu ikke.

Af overenskomst-mæssige resultater opnåedes såre lidt, medens det ikke skal forklejnes, at man rundt omkring på arbejdspladserne opnåede gode resultater.

Der er i denne bog tidligere omtalt revision af prislisten — også den Marius Mørk var medarbejder ved — og det havde jo givet til resultat, at det vel var en god prisliste, men hvor den byggede på de håndværksmæssige kvalifikationer,

var der stadig noget tilbage at ønske, medens den nok var mere gavmild på de områder, hvor der i kraft af den tekniske udvikling ikke stillede så store krav til den faglige uddannelse.

I perioden viste det sig i øvrigt, at selv om prislisten havde fået en dårlig modtagelse i København, blev den modtaget med glæde i provinsen, og den gav store muligheder for at forhøje fortjenesten for bygningsarbejde, og dette slog vel tilbage på København, men arbejdet og dets krav er foranderlige, og derfor standser udviklingsarbejdet for prislisten aldrig.

Svend Ellegård bliver formand

I 1968 faldt Otto Stenberg ved en urafstemning og blev afløst af foreningens nuværende formand Svend Ellegård. Nu tog man atter fat på prislisterevision, og den nye reviderede prisliste kommer forhåbentlig snart til at virke i praksis.

I Svend Ellegårds tid har man gennemført en række forandringer såvel af foreningslovene som af afdelingens administration, og det kan sikkert siges, at der er skabt et stykke værktøj, der er hensigtsmæssigt til stadig at arbejde for højnelsen af bygningsnedkernes vilkår.

Bestyrelsen 1972:

Siddende fra venstre mod højre: Sekretær Knud Åge Jensen, kasserer Paul Schøler, formand Svend Ellegaard, næstformand Simon Jacobsen, bestyrelsesmedlem Alfred Fabricius.

Stående fra venstre mod højre: Bestyrelsesmedlemmerne, Steffen Dyrved, Ole Sand Andersen, Kaj Lorentzen, Bent L. Nielsen, Leif Nielsen, Gunnar Østergaard, Benny Theiltoft Jensen, Otto Stenberg, John Schrader.

Resultaterne kan ses i lønstatistikken, idet timelønnen på akkord incl. dyrtidstillæg i januar kvartal 1971 var 2377 øre, og tidlønnen var 2041 øre, hvilket vil sige et gennemsnit på 2237 øre pr. time, d. v. s. en stigning i det sidste år på ca. 250 øre pr. time.

Nu skal man altid være forsigtig med gennemsnitstal, som man måske bedst kan belyse på den måde, at hvis 2 mand arbejder sammen, og den ene drikker 10 øl på en dag, og den anden 0, så har de gennemsnitlig drukket 5, men derfor kan den ene jo godt være halvfuld og den anden tørstig, så når man opererer med gennemsnitstal, kan det altså betyde, at nogle tjener betydeligt mere end andre, og nogle betydeligt mindre, men det giver jo ligegodt et billede af situationen, og man er stadig et hestehoved foran, idet møbelsnedkerne i København på akkord i samme kvartal tjente 2087 øre pr. time og 1865 øre på timeløn, hvilket altså i gennemsnit vil sige 1935 øre pr. time.

Sidste år havde møbelsnedkerne en stigning på godt 200 øre pr. time mod bygningsnedkernes 250 øre, men bygningsnedkerne i København ligger altså stadig, som de altid har gjort det, noget bagefter de københavnske tømrere.

Der har aldrig stået så meget gny om kassererposten, og da Sofus Petersen gik af som kasserer i 1949, valgte man Edvin Lindersen, og i 1959, da Lindersen afgik på grund af alder, afløstes han af Paul Schøler vor nuværende kasserer.

Der var farve over bygningsnedkerne

Der har altid været en vis kolorit over Bygningsnedkernes Fagforening. Sammenholdet har været stærkt, og man var altid parat til at hjælpe en arbejdsløs eller en syg kammerat.

Derfor skabte man også de hjælpeforanstaltninger ved

sygdom og arbejdsløshed, som altid har været meget udtalt; men også på arbejdspladserne var forholdet særegent.

I gammel tid havde mange kolleger deres særlige navne, som de var kendt under. Jeg har en liste på flere hundrede. Det lader sig selvfølgelig ikke gøre at nævne dem alle, men jeg skal nævne: Mads med Hunden, Blækhuset, Søde Alfred, Skuffe Valde og Luftskipperen, der fik sit navn ved, at han ved den russiske revolution var så begejstret, at han efter at have indtaget lidt flydende varer, sprang ud fra 3. sal og råbte: Leve Revolutionen!

Jeg skal nævne: Kabixen Baxen, Borgmesteren, Skolelæreren og Splinten, som var særdeles omfangsrig, Stumpen, Den Dove Dreng, Den Halvstærke, Den Fine og Smilet. Mange havde navn efter deres hjemsted: Fejø Rasmussen, Kolding Ras, Skive Peder. Endvidere: Jern Henrik. Den Misfornøjede, Vadefuglen, Greven, Grønlænderen, hvoraf man muligvis kan udlede, at han engang var i Grønland, Martin Cykelrytter, der engang havde drevet sport, Langelænderen, som vel også skylder sin føde sit navn, Jens Jyde, som også leder tanken hen på oprindelsen, Den Blå Morten, hvis navn skyldes, at han var så særpræget mellem de hvidbuksede bygnings-snedkere, at han optrådte i blå arbejdsbukser, Kristian Jylland, som vel var fra Jylland, men som dog havde sit navn fra dengang, han boede på Jyllandsvej, Lars 2-gang, hvilket havde den forklaring, at han hed Lars Larsen, og sådan kunne man blive ved, ja så glemte jeg den halvfine.

Der findes i foreningen en liste over disse navne og mange flere, ja flere hundrede, det var ikke diskriminerende navne, men vel nærmest at betragte som kælenavne.

Jo, der var kolorit over bygningsssnedkerne.

Bygningsssnedkernes A/S, der gennem mange år havde haft til huse i Hillerødgade, flyttede i 1968 til Glostrup til nye moderne lokaler, og her udarbejdede man en praktisk

prisliste, som vel i nogen grad har dannet grundlag for de forhandlinger, der senere blev optaget med snedkermestrene; en prisliste som har givet mulighed for fortjenester, som absolut ligger i overkanten af, hvad der normalt tjenes samtidig med, at den er garant for, at der også udføres arbejde for lønnen. Vort aktieselskab har i høj grad været i stand til at konkurrere på det private arbejdsmarked.

Som nævnt i denne bog startede Bygningssnedkernes A/S ved, at 10 mand med deres værktøj og bænke slog sig sammen. I dag beskæftiger virksomheden 300 mand, såvel arbejdsmænd som maskinsnedkere, træindustriarbejdere og snedkere. Omsætningen udgjorde i 1970 28 millioner kroner. Fabrikens grund dækker et meget stort areal, og aktiekapitalen udgør nu 1 million kroner.

I dag er fagforeningen medlem af Snedker- og Tømrerforbundet, og en gammel ønskedrøm hos bygningssnedkerne er opfyldt.

Den nuværende organisation i foreningen omfatter hele det storkøbenhavnske område med faglige sekretærer, i Glostrup og Lyngby, og arbejdet ledes fra hovedkontoret i Sct. Hansgade.

Der opstod i 1936 et ramaskrig, da et ungt bestyrelsesmedlem, nemlig mig, foreslog at ansætte HK-folk på kontoret i Sct. Hansgade. Denne tanke er i dag realiseret. Formand og kasserer samt næstformand og opmåler er naturligvis snedkersvende, medens den daglige ekspedition ved indbetaling af kontingent og udbetaling af understøttelse foretages af medlemmer af HK.

I fagforeningen er der i sommeren 1971 følgende ansatte:
Formand Svend Ellegård.

Næstformand Simon Jacobsen.

Kasserer Paul Schøler

samt følgende assistenter: O. B. Christiansen, som inden

100 årsdagen er afløst af Erling Leth Jacobsen, endvidere Kurt Mølgaard, Emil K. Jensen og Bent Eli Jensen.

De HK-ansatte er: Runge-Erichsen, Hans Thomsen, Erik Weissenborn og Hanne Andersen.

Som nævnt har fagforeningen også alle dage arbejdet socialt og har bl. a. stadig ordninger med hjælpefond for medlemmerne efter særlige regler.

Afdelingen har også altid støttet sine ældre og syge medlemmer, navnlig ved langvarige sygdomsperioder og har i tidens løb betænkt de ældre ved jul og påske.

Bygnings-snedkernes Fagforening har været mere end en fagorganisation. Den har også været en politisk organisation, der vågent har taget del i den politiske diskussion, ligesom afdelingen også i høj grad har været med til at præge arbejdet i det daværende Snedkerforbund, og også vil være en skattet medarbejder i den nye forbunds-dannelse. Man har altid haft et stærkt samarbejde med faglige og politiske organisationer inden for arbejderbevægelsen.

Som medlem af Byggefagernes Samvirke i København har man et nært samarbejde med de øvrige byggefags organisationer.

Fagforeningen har været stærkt engageret i den kooperative bevægelse dels gennem sine egne virksomheder, som er nævnt, og betydningen kan måske bedst vurderes af en udtalelse, som en fremstående repræsentant for Snedkerlauget engang fremsatte, at det er forbandet nok, at denne virksomhed giver tilbud, uden at der er mulighed for at forudregulere disse.

Hvis vi skulle nævne de byggerier i København, som Bygnings-snedkernes A/S har været involveret i, ville det blive en bog af et anseeligt format.

Selskabet har præget vort håndværk og vor by gennem tiderne. Det er et stolt medlem af den kooperative bevægelse.

Arbejdernes Ligkistemagasin, som også er et barn af fagforeningen, har endnu i dag til huse Fælledvej 5.

Det er en branche, der har udnyttet de efterladte. I en sådan situation er man bløde kunder, og det er let for en forretningsmand at sige: Synes De ikke, at vi skulle ofre det og det for Deres gamle far eller mor?

Vi tror, at vi har været med til at skabe en institution, der i den udstrækning, vi har haft magt til det, har forhindret, at de efterladte, når sorgen har gået bud, også skulle udnyttes forretningsmæssigt.

Indsatsen var påkrævet

Bygningssnedkernes Fagforening er et barn af arbejderbevægelsen, og den skabtes efter de store begivenheder i 60'erne og 70'erne i forrige århundrede. Den markerede sig stærkt ved lockouten i 1899.

Det er en organisation med perspektiver. Vi øser af fortiden, lærer af den for at forme fremtiden.

Foreningen har gennem de 100 år været en organisation, man har regnet med, men det er som sagt en organisation med perspektiver også på det store plan. Bygningssnedkerne er nok en fagorganisation, men den har også et videre sigte. Sikring under arbejdsløshed er udviklet stærkt i årenes løb og man har videre perspektiver.

Man har lige fra starten sigtet mod en socialistisk udvikling, der ikke alene sigter på at hæve timefortjenesten, men søger også at påvirke udviklingen i samfundet til gavn for det arbejdende folk i samarbejde med alle arbejdere i Danmark på land og i by, på værksteder, fabrikker og kontorer og gennem vort forbund med den internationale arbejderbevægelse.

Bygningssnedkerne vil altid være at finde i fortroppen for dem, der kæmper for et samfund, der er baseret på ret-

færdighed og vil bekæmpe dem, der snylter på samfundet, ligesom de vil være med i kampen for, at alle kan være med i produktionen, og vil være i forreste front blandt dem, der kæmper for, at syge og invaliderede ikke skal lide økonomisk oven i deres øvrige lidelser og i stadig kamp for et samfund, der skaber en god livsaften for de ældre, når arbejdsdagen er slut.

Når vi den 16. februar 1972 passerer 100 års milestenen, vil vi se tilbage på en tilværelse i kamp for fremskridtet, se tilbage på mange oplevelser og minder, men vi vil også rette øjnene fremad for yderligere fremskridt, for yderligere udvikling, for et samfund, hvor der er plads til alle.